

Hajajätevesiselvitys

Lauri Tarasti

Hajajätevesiselvitys

Lauri Tarasti

Helsinki 2009

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 25 | 2009
Ympäristöministeriö
Ympäristönsuojeluosasto

Taitto: Ainoliisa Miettinen

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi > Ympäristöministeriö
> Julkaisut > Ympäristöministeriön raportteja -sarja

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

ISBN 978-952-11-3627-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-3622-1 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

TOIMEKSIANTO JA SEN SUORITTAMINEN

Ympäristöministeriö kutsui 5.6.2009 allekirjoittaneen oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarastin selvittämään talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen 542/2003 (jäljempänä hajajätevesiasetus) toimeenpanon nykytilaa ja siinä ilmenneitä ongelmia sekä tehdä selvitystyön perusteella ehdotukset asetuksen toimeenpanossa ilmenneiden ongelmien poistamiseksi sekä toimeenpanon edistämiseksi. Selvitystyö tuli tehdä ajalla 15.6.–15.12.2009. Selvitysmiehen yhdyshenkilönä ympäristöministeriössä toimi ylisinööri Jorma Kaloinen.

Toimeksiannon taustaksi esitettiin seuraavaa:

”Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla tuli voimaan 1.1.2004. Sen tarkoituksena oli vähentää haja-asutuksen jätevesien vesistöjä ja pohjavesiä likaavaa vaikutusta. Jätevesien tehokkaalla puhdistamisella ympäristön jätevesikuormitus pienenee ja erityisesti asutuksen lähellä olevien latvavesien rehevöityminen vähenee. Jätevesien ja käymäläjätteen hallittu käsittely ja johtaminen pienentävät myös vedenottoon käytettyjen kaivojen pilaantumisen vaaraa.

Asetuksen vaatimukset koskivat heti voimaantulosta lähtien talousjätevesien käsittelyä uudisrakentamisessa, joka tapahtuu vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolella ja johon ei sovelleta ympäristönsuojelulain 28 §:n mukaista ympäristölupamenettelyä. Asetukseen sisältyvät puhdistusvaatimukset talousjäteveden typen, fosforin ja biologisen hapenkulutuksen osalta. Kiinteistön haltijan on itse valittava kiinteistölleen soveltuva puhdistusmenetelmä.

Asetuksen voimaantullessa olemassa oleviin kiinteistöihin sovelletaan 10 vuoden siirtymäaikaa. Näin ollen vuoden 2014 alussa kaikkien asetuksen piirissä olevien kiinteistöjen talousjätevesien käsittelyn tulee täyttää asetuksen asettamat talousjätevesien puhdistusvelvoitteet.

Asetus koskee kaikkia viemäriverkostojen ulkopuolella olevia kiinteistöjä, joissa on vesikäymälä. Ympäristönsuojelulain 103 §:n mukaan vesikäymälän jätevedet sekä muut talousjätevedet on käsiteltävä ennen niiden johtamista vesistöön tai vesilain mukaiseen uomaan tai altaaseen siten, että jätevesien puhdistus vastaa vähintään hajajätevesiasetuksessa tarkoitettujen puhdistustoimien tehoa. Muut kuin vesikäymälän jätevedet voidaan johtaa puhdistamatta maahan, jos niiden määrä on vähäinen eikä niistä aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää valtioneuvoston asetuksessa säädetystä velvoitteesta kiinteistökohtaisen poikkeuksen enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Poikkeus voidaan myöntää, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristölle aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä.

Hajajätevesiasetus on ollut voimassa viisi ja puoli vuotta. Viemäriverkostojen ulkopuolella olevista kiinteistöistä on arvioitu kaikkiaan noin 200 000–250 000 kiinteistöllä olevan talousjätevesien käsittelyn tehostamistarvetta. Tähän mennessä noin 10–15 prosenttia näistä kiinteistöistä on tehostanut talousjätevesien käsittelyä asetuksen edellyttämällä tavalla.”

Toimeksiannossa selvitystehtävä jaettiin neljään kohtaan:

- ”selvittää ja arvioida haja-asutuksen jätevesiasetuksen toimeenpanon nykytila, asetuksen toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset ja ne tekijät, jotka ovat olleet toimeenpanon esteenä tai hidasteena;
- tehdä selvitystyön perusteella ehdotukset ongelmien poistamiseksi sekä asetuksen toimeenpanon edistämiseksi;
- selvittää, miten ja missä määrin kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset ovat myöntäneet ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin mukaisia kiinteistökohtaisia poikkeuslupia ja arvioida, onko säännöksen käytännön soveltamisessa ilmennyt ongelmia; sekä
- tehdä selvitystyön pohjalta ehdotuksia ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin soveltamisperiaatteiden selkiyttämiseksi ja muiksi tarvittaviksi toimenpiteiksi.”

Ryhtyessäni selvitystehtävääni otin yhteyttä ympäristöministeriön 25.5.2007 asettamaan hajajätevesityöryhmään, jonka tarkoituksena on edistää hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa ja koordinoita eri osapuolten yhteistyötä. Työryhmän puheenjohtajana on ollut hallitusneuvos Ulla Kaarikivi-Laine ympäristöministeriöstä ja jäseninä edustajat ympäristöministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, Suomen ympäristökeskuksesta, Suomen Kuntaliitosta, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitosta MTK:sta, Jätelaitosyhdistyksestä, Vesi- ja viemärlaitosyhdistyksestä, Muoviteollisuus ry:stä, Suomen Omakotiliitosta, Suomen Vesiensuojeluyhdistysten Liitosta, Ympäristönsuojeluviranhaltijat YSV:stä ja Varsinais-Suomen kestävän kehityksen ja energia-asioiden palvelukeskuksesta Valoniasta sekä pysyvinä asiantuntijoina edustajat Rakennustarkastusyhdistys RTY:stä ja Ympäristöyrittäjien Liitosta.

Kun hajajätevesityöryhmän tehtävänä on ollut selvittää hajajätevesiasetuksen toimeenpanon merkittävämät ongelmat sekä tehdä toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia niiden poistamiseksi ja jätevesiuudistuksen toteuttamiseksi säädettyinä siirtymäaikana ja kun lisäksi hajajätevesityöryhmän määräaika päättyy 31.12.2009, on selvitystehtäväni ollut väistämättä osittain päällekkäinen hajajätevesityöryhmän työn kanssa. Olen voinut seurata hajajätevesityöryhmän työtä ja osallistua useisiin sen kokouksiin ja saanut käyttööni työryhmässä syntyneen materiaalin.

Kun hajajätevesityöryhmän työ on ollut laajempialaista pitemmän määräajan ja leveämmän pohjan vuoksi, olen omalta osaltani keskittänyt mahdollisimman konkreettisiin ja samalla vaikuttaviin ehdotuksiin.

Hajajätevesityöryhmässä edustettuna olevien monien tahojen kanssa käytyjen keskustelujen lisäksi olen erikseen neuvotellut osaksi omasta osaksi vastapuolen aloitteesta ympäristöministeriössä, maa- ja metsätalousministeriössä, valtiovarainministeriössä, Suomen ympäristökeskuksessa, Suomen Kuntaliitossa, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitossa, Suomen Luonnonsuojeluliitossa ja Natur och Miljö-yhdistyksessä sekä tavannut edustajia Green Rock Oy:stä, Muoviteollisuusliitosta, Ecolator Oy:stä, Koneyrittäjien Liitosta, Vesiensuojeluyhdistysten Liitosta, Suomen Omakotiliitosta, Huussi ry:stä sekä joukon yksityisiä alan asiantuntijoita. Myös yleisön taholta olen saanut runsaasti aineistoa ja yhteydenottoja.

Aloitteestani toimeenpantiin Suomen Kuntaliiton toimesta internetin kautta kuntakysely Suomen kaikkiin kuntiin hajajätevesiasetuksen toimeenpanon tilanteesta 1.9.2009. Kyselyyn vastasi 175 kuntaa eli 53 % Manner-Suomen kunnista. Vastajina olivat kunnan rakennusvalvonnan ja/tai ympäristönsuojelun viranomaiset.

Kyselystä kävi ilmi, että

- hajajätevesiasetuksen vaatimuksia sovelletaan n. 90 %:iin vakituisen asumisen kiinteistöistä ja 45 %:iin loma-asuntokiinteistöistä
- vakituisista asuinkiinteistöistä 70 % ei täytä ja 30 % täyttää jätevesien käsittelystä säädetty vaatimukset
- lomakäytössä olevista asuinkiinteistöistä 30 % ei täytä ja 70 % täyttää jätevesien käsittelystä annetut vaatimukset
- jätevesijärjestelmien muutosten myönnettyjen toimenpidelupien määrä on noin 4–5 % tarvittavien tehostamistoimenpiteiden kokonaismäärästä
- vesikäymälä on 15 %:lla lomakäytössä olevissa asuinkiinteistöissä
- kunnissa on suunnitelmia laajentaa viemäriverkostoa, johon voidaan liittää n. 10 % haja-asutusalueella olevista (pysyvässä asuinkäytössä olevista) kiinteistöistä vuoteen 2014 mennessä – tämä on vain puolet vesienhoitosuunnitelmien mukaisesta runsaan 20 % liittyjästä (90 000 asuinkiinteistöä ja 200 000 asukasta)
- 73 % kunnista on tiedottanut hajajätevesiasetuksesta kaikkia alueensa kiinteistöjä, 3 % kunnista ei ole tiedottanut lainkaan ja loput 24 % on tiedottanut asetuksesta joko alueellisesti kohdennettuna tai yksittäistapauksissa.

Niin ikään aloitteestani Suomen ympäristökeskus huolehti siitä, että Suomen Gallup Elintarviketieto Oy toimitti maatalouden kotitalouden jätevesihuoltoa koskevan tutkimuksen ns. Dataaari-kyselyn yhteydessä loka-marraskuussa 2009. Kyselyyn, joka koski edustavaa otosta kaikista maataloista (50 352 kpl), vastasi 1 352 maatilaa, joista 712 oli kotieläintiloja, 508 kasvinviljelytiloja ja 105 muita tiloja.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että

- liittyminen viemäriverkoston oli jonkun verran yleistynyt vuoteen 2006 verrattuna
- jäteveden kiinteistökohtaisista käsittelyjärjestelmistä noin 40 % vaikuttaa varmasti sellaisilta, jotka eivät täytä vaatimuksia
- pienpuhdistamot ja umpisäiliöt ovat edelleen melko harvinaisia maataloilla (pienpuhdistamoita oli 4 %:lla ja umpisäiliöitä 9 %:lla tiloista)
- niillä tiloilla, joilla veden käyttö on runsaampaa, on hiukan useammin tehokkaampi tai äskettäin kunnostettu järjestelmä kuin tiloilla, joilla vedenkäyttö on vähäisempää
- jonkin verran on sentään kunnostettu järjestelmiä vuoden 2004 jälkeen.

Olen ollut hajajätevesikysymyksestä kuultavana eduskunnassa valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostossa ja ympäristövaliokunnassa. Olen osallistunut ja käyttänyt avauspuheenvuoron TEKESin Vesi-ohjelman työpajassa ”Hajajätevesien käsittely – Asiakkuuksien hallinnasta kilpailukykyä”.

Olen myös keskustellut projektijohtaja Matti Heinon (Rakennuttajatoimisto HTJ Oy) kanssa mahdollisuudesta rakentaa vesihuoltoverkkoja ja laajakaistan valokaa-peleita samalla kertaa.

Olen jäljempänä selvityksessäni pääasiassa sivuuttanut voimassa olevan hajajätevesiasetuksen sisällön selvittämisen, sillä siitä on vastikään julkaistu seikkaperäinen ohjekirja Haja-asutusalueiden jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2009).

En ole halunnut tehdä ehdotuksia ympäristönsuojelulain muuttamisesta, koska se olisi vaatinut laajemman valmistelun kuin nyt on ollut mahdollista.

Selvitykseni jakaantuu neljään pääosaan, joista ensimmäinen Johdanto käsittää kuvauksen, miten nykytilaan on päädytty, ja lyhyen arvion hajajätevesiasetuksen toimeenpanon ongelmista. Toisessa osassa selvitän omien ehdotusteni päälinjat ja niiden yleisperustelut. Yksityiskohtaiset ehdotukseni sisältyvät pääasiassa kolmanteen ja neljänteen osaan ”Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanosta” ja ”Ehdotukset jätevesiasetuksen täytäntöönpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi”.

Luotan lujasti ehdotusteni vaikuttavuuteen, jos ne voidaan toteuttaa pikaisesti, sillä aikaa ei itse asiassa ole paljon vuoden 2013 loppuun, jolloin hajajätevesikäsittelyn tason mittavan noston tulisi olla voimassa.

Samalla kun haluan kiittää kaikkia selvitystehtäväni suorittamisessa avustaneita ja siihen osallistuneita tahoja ja henkilöitä, erityisesti yhdyshenkilönä toiminutta yli-insinööri Jorma Kaloista, luovutan kunnioittavasti selvitykseni ympäristöministeriölle.

Helsingissä joulukuun 14 päivänä 2009

Lauri Tarasti

SISÄLLYS

Toimeksianto ja sen suorittaminen	3
Tiivistelmä	9
Sammandrag	11
I Johdanto	13
A. Miten tähän on tultu.....	13
B. Ongelmista	15
II Ehdotusten päälinjat	17
III Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanosta	27
IV Ehdotukset hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi	40
A. Järjestöjen neuvonnan valtionavustus.....	40
B. Korjausavustukset ja kotitalousvähennys.....	41
C. Vesihuoltoavustukset.....	42

Tiivistelmä

Ympäristöministeriön 5.6.2009 asettama selvitysmies oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarasti selvitti hajajätevesiasetuksen toimeenpanon nykytilaa ja siinä ilmenneitä ongelmia kymmenen vuoden siirtymäajan saaneiden kiinteistöjen osalta, joilla määraaika jätevesien käsittelyn tehostamiselle päättyy 31.12.2013.

Selvityksessä todetaan, että hajajätevesiasetuksen tarkoituksena on nostaa haja-asutusalueilla talousjäteveden käsittelyn tasoa eikä siitä ole syytä tinkiä. Kysymyksessä on vesiensuojelun kulttuurin suuri muutos. Ei ole myöskään esitetty sellaista luotettavaa tieteellistä tai muuta näyttöä, että talousjätevesistä ympäristöön joutuvan kuormituksen vähentämisvaatimuksista fosforin, typen ja orgaanisen aineen osalta tulisi luopua.

Puutteelliseksi koettu neuvonta ehdotetaan järjestettäväksi kiinteistökohtaisesti kiinteistöllä käymällä. Neuvonta tulisi järjestää pääasiallisesti valtionavustuksen tukemana järjestöissä, joilla on kiinnostusta siihen ja jotka hankkivat jätevesikysymyksissä tarvittavan asiantuntemuksen. Järjestöjen antaman neuvonnan tulisi joko olla maksutonta tai edellyttää kiinteistönhaltijalta vain pientä korvausta. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin nimettäisiin jätevesineuvoja. Epätietoisuuden poistamiseksi kaikille hajajätevesiasetuksen piiriin kuuluville kiinteistöille tulisi lähettää selkeäkielinen tiedote, jossa eri vaihtoehdot kustannuksineen todettaisiin ja annettaisiin muu tarpeellinen informaatio.

Paljon keskustelua herättäneitä ongelmia asetuksen toimeenpanossa ratkaistaisiin neljällä säännöksellä.

- 1) Jos kaikki kiinteistöllä pysyvästi asuvat kiinteistönhaltijat ovat iäkkäitä, millä tarkoitettaisiin 1.1.2014 vähintään 70 vuotta täyttäneitä, ei heiltä haja-asutusalueilla vaadittaisi uusia toimenpiteitä. Velvoitteet siirtyisivät seuraavalle sukupolvelle. Samalla estyisi se mahdollisuus, että vanhan sukupolven väistyessä vastikään tehdyt jätevesi-investoinnit osoittautuisivat hyödyttömiksi kiinteistön jäädessä asumattomaksi.
- 2) Päällekkäisten investointien välttämiseksi ne kiinteistöt, jotka kunnassa on suunniteltu viemäriverkon piiriin 31.12.2017 mennessä, vapautuisivat jätevesijärjestelmänsä tehostamistoimista ennen viemärin rakentamista.
- 3) Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaan, jos kiinteistöllä tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, voidaan jätevesijärjestelmän parantaminen tehdä viimeistään 14 vuoden kuluessa eli siirtymäaika pidentyy neljällä vuodella. Tähän riittää kiinteistön haltijan perusteltu ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 10 vuoden siirtymäaikana eli 31.12.2013 mennessä. Kalleutta arvioitaisiin sekä kiinteistön haltijan tulotason perusteella että tarvittavien toimien suhteessa rakennuksen ja/tai kiinteistön arvoon.

- 4) Tämän ohella on voimassa ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettu lykkäysmahdollisuus, johon tarvitaan hakemus ja sen käsittely kunnan ympäristönsuojeluviranomaisessa. Tämä lykkäys voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan ja se voidaan toistaa, jos hajajätevesiasetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä.

Valvonnan priorisoinnin toteuttamiseksi hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon valvonnassa ensisijainen huomio olisi kiinnitettävä kohteisiin, joissa jätevesien puutteellinen käsittely aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa, kuten kiinteistöihin, jotka sijaitsevat ranta-alueilla tai pohjavesialueilla taikka joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa.

Hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon kustannukset todetaan vaikeiksi laskea, koska tiedossa ei ole, mitkä jätevesijärjestelmät tulevat käyttöön eikä saatavien avustusten ja verovähennysten suuruus, mutta joka tapauksessa kysymys on miljardi- luokan kustannuksista. Tämän vuoksi ehdotetaan, että ympäristöministeriö välittömästi kustannustehokkuuden lisäämiseksi selvittäisi eri vaihtoehtojen keskimääräiset kustannukset ja saattaisi ne neuvonnassa ja tiedotteessa kiinteistön haltijoiden tarkasteltaviksi sekä myös täydentäisi rakentamismääräyksiä kustannustehokkaita kuivakäymälöitä ja vähävetisiä käymälöitä koskevin osin.

Selvitykseen sisältyy kolme ehdotusta hajajätevesiasetuksen toimeenpanon tukemiseksi taloudellisin toimenpitein: Keskeistä hajajätevesiasetuksen toimeenpanon edistämiseksi on neuvonta ja jätevesisuunnitelma laatiminen. Niiden tulisi olla taloudellisesti mahdollisimman edullisia kiinteistön haltijoille. Sitä kautta olisi saatavissa merkittävää hyötyä jätelaiteinvestointien oikeaksi suuntaamiseksi.

- 1) Tämän vuoksi kotitalousvähennyksen piiriin tulisi lukea jätevesisuunnitelman kustannukset, jotka nyt voidaan verotuksessa vähentää vain siltä osin kuin suunnitelman teko tapahtuu kiinteistöllä. Neuvonnan, joka vastaisi esisuunnittelua, tulisi olla ilmaista tai lähes ilmaista.
- 2) Jätevesijärjestelmän parantamiseen saatavan julkisen korjausavustuksen (niin valtion kuin kunnan) ei tulisi estää kotitalousvähennyksen saantia kuten tänään tapahtuu. Tuloverolain 127 a §:n 3 momenttia tulisi muuttaa tältä osin. Samoin on tehty pientalojen lämmitystapamuutoksiin myönnettävissä energiaavustuksissa.
- 3) Valtion korjausavustuksen prosenttiosuus köyhimmille kiinteistönhaltijoille tulisi nostaa 40 %:iin ja samalla varautua korjausavustusten määrärahojen nostoon valtion talousarviossa avustuksen tarpeen kasvaessa.

Lisäksi selvitykseen sisältyy ehdotukset järjestöjen neuvonnan valtionavustuksiksi ja vesihuoltoavustusten korottamiseksi. Valtion tulisi vesihuoltoavustuksia myöntäessään ja kunnan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueita hyväksyessään vaatia selvitystä siitä, onko harkittu ja miten valokaapelin vetämistä vesi- ja viemärihankkeen yhteydessä.

Sammandrag

Jur. lic. Lauri Tarasti, som utnämnts till utredningsman av miljöministeriet den 5 juni 2009, har utrett nuläget för verkställandet av avloppsvattenförordningen och de problem som uppstått för de fastigheter som beviljats en övergångsperiod på tio år, och vars tidsfrist för en effektiviserad behandling av avloppsvattnet går ut den 31 december 2013.

I utredningen konstateras det att syftet med avloppsvattenförordningen är att höja nivån på behandlingen av hushållsavloppsvatten i glesbygden, och att det inte finns någon orsak att göra avkall på detta. Det är fråga om en stor förändring inom vattenvårdskulturen. Det har inte heller framkommit några tillförlitliga vetenskapliga eller andra bevis på att kraven att minska miljöbelastningen av hushållsavloppsvatten bör frångås när det gäller fosfor, kväve och organiskt material.

Rådgivningen, som upplevts vara bristfällig, föreslås ordnas fastighetsvis genom besök på de enskilda fastigheterna. Rådgivning bör i huvudsak ordnas med hjälp av statsbidrag av de organisationer i vars intresse det ligger och som inhämtar den sakkunskap i avloppsvattenfrågor som krävs. Organisationernas rådgivning bör antingen vara avgiftsfri, eller förutsätta endast en liten ersättning av fastighetsinnehavaren. Rådgivare i avloppsvattenfrågor utnämns vid närings-, trafik- och miljöcentralerna. För att avhjälpa ovissheten bör ett meddelande skickas ut till alla fastigheter som omfattas av avloppsvattenförordningen med olika alternativ och dess kostnader samt annan nödvändig information.

Avsikten är att de problem vid verkställandet av förordningen som gett upphov till mycket diskussion ska lösas med hjälp av fyra bestämmelser.

- 1) Om alla de fastighetsinnehavare som bor permanent på en fastighet är äldre, dvs. minst 70 år fyllda den 1 januari 2014, krävs det inga nya åtgärder av dessa i glesbygden. Åläggandena överförs på nästa generation. Samtidigt förhindrar man risken för att nyinvesteringar i avlopp har gjorts i onödan, om fastigheten lämnas obebodd då den äldre generationen gått bort.
- 2) De fastigheter som planerats ingå i avloppsnätet i kommunen senast den 31 december 2017 befrias från åtgärder för att effektivisera sina avloppssystem, före anläggandet av avlopp, i syfte att undvika överlappande investeringar.
- 3) I enlighet med 12 § 4 mom. i avloppsvattenförordningen kan förbättringen av avloppssystemet göras senast inom 14 år om de åtgärder som krävs på fastigheten är oskäliga för fastighetsägaren på grund av att de är dyra eller i tekniskt hänseende exceptionellt krävande, eller om belastningen på miljön kan anses vara ringa, dvs. övergångsperioden förlängs med fyra år. Det räcker att fastighetsinnehavaren lämnar in en motiverad anmälan till kommunens miljövårdsmyndigheter inom övergångsperioden på 10 år, dvs. senast före den 31 december 2013. Kostnadsaspekten bedöms både utgående från fastighetsägarens inkomstnivå och förhållandet mellan de nödvändiga åtgärderna och/eller fastighetens värde.

- 4) Utöver detta finns en möjlighet att få uppskov enligt 18 § 2 mom. i miljöskyddslagen, för vilket det krävs en ansökan och handläggning av denna hos kommunens miljöförvaldigheter. Detta uppskov kan beviljas för högst fem år i sänder och kan upprepas, om åtgärderna som förutsätts i avloppsvattenförordningen enligt en helhetsbedömning är oskäligen för en fastighetsinnehavare när det gäller att uppfylla kraven på behandling av fastighetens avloppsvatten och om belastningen för miljön kan anses vara ringa.

Vid prioriteringen av tillsynen bör man främst beakta sådana objekt där bristfällig behandling av avloppsvatten medför förorening av miljön eller risk för sådan. Detta gäller t.ex. fastigheter som är belägna i närheten av vattendrag eller bädd som leder till vattendrag, eller där avloppsvattnet till sin kvantitet eller kvalitet avviker menligt från det normala.

Kostnaderna för verkställandet av avloppsvattenförordningen konstateras vara svåra att beräkna, eftersom det ännu inte finns några uppgifter om vilka avloppssystem som kommer att införas, eller storleken på bidrag och skatteavdrag, men det rör sig i varje fall om kostnader i miljardklassen. För att öka kostnadsmedvetenheten föreslås det därför att miljöministeriet omedelbart ska utreda de genomsnittliga kostnaderna för olika alternativ och delge fastighetsinnehavarna dessa genom rådgivning och meddelanden samt också komplettera byggbestämmelserna till de delar som gäller torrtoaletter och snålspolande toaletter.

Utredningen omfattar tre alternativ för stöd av verkställandet av avloppsvattenförordningen genom ekonomiska åtgärder. Rådgivningen och utarbetandet av avloppsvattenplaner har en central roll för att främja verkställandet av avloppsvattenförordningen. De bör vara så ekonomiskt fördelaktiga för fastighetsinnehavarna som möjligt. Detta är till stor nytta för att investeringar i avloppsanläggningar ska kunna inriktas rätt.

- 1) Kostnaderna för avloppsvattenplanen bör därför omfattas av hushållsavdraget. Dessa kostnader kan för närvarande dras av i beskattningen endast till de delar som planeringsarbetet sker på fastigheten. Rådgivningen, som är planeringens förstadium, bör vara helt eller i det närmaste avgiftsfri.
- 2) Offentliga reparationsunderstöd (såväl statliga som kommunala) för förbättrandet av avloppssystemen ska inte vara ett hinder för berättigande till hushållsavdrag, vilket är fallet i dagsläget. Inkomstskattelagens 127 a 3 mom. bör ändras till denna del. På samma sätt har man förfarit när det gäller energiunderstöd för ändringar av uppvärmningssätten för småhus.
- 3) Procentandelen för statens reparationsunderstöd för mindre bemedlade fastighetsinnehavare bör höjas till 40 %, och samtidigt bör man bereda sig på en höjning av anslagen för reparationsunderstöd i statsbudgeten då behovet av understöd ökar.

Dessutom innehåller utredningen förslag till statsbidrag för organisationernas rådgivning och för en höjning av understöden för vatten och avlopp. Staten bör då den beviljar dessa understöd och kommunen bör då den godkänner det kommunala vattentjänstverkets verksamhetsområde kräva utredningar om det finns planer på att lägga optiska kablar i samband med vatten- och avloppsprojekt.

I Johdanto

A. Miten tähän on tultu

Vuonna 1961 annetussa vesilaissa (264/1981) saostuskaivokäsittely säädettiin haja-asutuksen jätevesien vähimmäiskäsittelyksi. Säännös perustui vesiensuojeluun ja saostuskaivokäsittely muodostui vakiintuneeksi käytännöksi, koska yksittäisen kiinteistön jätevedet eivät yleensä silloisissa olosuhteissa kuormittaneet merkittävästi vesiä suhteessa muuhun kuormitukseen.

Terveysviranomaiset edellyttivät 1970-luvun puolesta välistä lähtien yhä yleisemmin terveydellisin perustein uudisrakennuksen rakennusluvan ehtona jätevesien saostuskaivokäsittelyä tehokkaampaa käsittelyä. Tehdasvalmisteisten pienpuhdistamoiden toiminnasta saatujen huonojen kokemusten, jotka olivat seurausta hoidon ja huollon laiminlyönneistä, seurauksena yleistyi jätevesien käsittelyjärjestelmäksi jätevesien imeyttäminen maahan joko reijitetyn imeytysputken taikka kivipesän kautta. Milloin maaperä oli imeytykseen liian tiivis, myös maasuodattamoja rakennettiin.

Vuonna 1990 vesi- ja ympäristöhallituksen Pienet jäteveden maapuhdistamot -julkaisussa luotiin perusta jätevesien maaperäkäsittelyn suunnittelemiseksi, mitoittamiseksi ja rakentamiseksi. Maaperäkäsittelyjärjestelmien suunnittelua ja rakentamista käsittelevien perusteiden käyttöönoton jälkeen maahanimeyttämöiden ja maasuodattamoiden laatu alkoi parantua.

Terveydensuojelulaissa (763/1994) annettiin yleisiä säännöksiä jätevesien käsittelystä terveydellisistä lähtökohdista, mutta käytännössä terveydensuojelulain toimenpanolla ei ole ollut merkittävää vaikutusta tarpeeseen tehostaa jätevesien käsittelyä.

Valtioneuvoston vuonna 1997 tekemässä vesien suojelun tavoitteita käsittelevässä periaatepäätöksessä asetettiin haja-asutuksen jätevesikuormituksen vähentämistavoitteiksi, että vuonna 2005 kuormitus alentuisi orgaanisen aineiden osalta vähintään 60 % ja fosforikuormituksen osalta vähintään 30 % vuoden 1992 tasosta. Periaatepäätöksen valmistelun yhteydessä kootuista kuormitusselvityksistä ilmeni, että vesiä rehevöittävä haja-asutuksen jätevesien fosforikuormitus oli vaikutuksiltaan toiseksi suurinta maatalouden kuormituksen jälkeen.

Vuoden 2000 alussa tuli voimaan ympäristönsuojelulaki (86/2000), jossa säädettiin jätevesien yleinen puhdistusvelvollisuus kiinteistöille, joita ei ole liitetty yleiseen viemäriin. Jätevesi on käsiteltävä aina 103 §:n mukaan siten, ettei siitä aiheudu ympäristön pilaantumista eikä edes pilaantumisen vaaraa. Ympäristönsuojelulakia laadittaessa tarkoituksena oli, että jätevesien käsittelyn vaatimuksista säädettäisiin tarkemmin asetuksella, jonka säätämiseen annettiin valtuutus 18 §:ssä.

Ympäristönsuojelulain säätämisen yhteydessä kumottiin haja-asutuksen jätevesien sakokaivokäsittelyä koskevan vesilain 10 luvun 19 § minimivaatimus. Vähäisistä jätevesistä YSL 103 §:n 2 momentissa säädettiin, että mikäli ne eivät sisällä käymälävesiä, eikä niistä aiheudu ympäristön pilaantumisen vaaraa, ne voidaan johtaa käsittelemät-

tä maahan. Käytännössä jätevesijärjestelmien rakentamista jatkettiin aikaisemman käytännön mukaisesti.

Vuoden 2000 alussa tuli voimaan myös maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), jonka mukaan kunnan rakennusvalvonta varmistaa rakentamisen laatua hyväksymällä hankkeen pääsuunnittelijan ja työmaan vastaavat työnjohtajat, joiden tulee olla pätevät tehtäviinsä. Näitä laadunvarmistustoimia sovelletaan myös lupaa edellyttäviin kiinteistön jätevesirakenteiden rakennustöihin. Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 66 §:ssä säädetyn käyttö- ja huolto-ohjeen tulee kattaa myös rakennuskohteen jätevesijärjestelmät. Käyttö- ja huolto-ohjeen on oltava tehty ja luovutettu kohteen omistajalle ennen kuin rakennuskohteessa voidaan suorittaa loppukatselmus.

Vesihuoltolain (119/2001) mukaan kunnan hyväksymä vesihuoltolaitos vastaa toiminta-alueellaan viemäriverkoista ja jätevesien käsittelystä. Toiminta-alueella sijaitsevan kiinteistön on lain 10 §:n mukaisesti liityttävä vesihuoltolaitoksen viemäriin. Liittymisvelvollisuudesta voidaan kuitenkin vapautua säädettyjen edellytysten täytyessä.

Valtioneuvosto hyväksyi vuonna 2002 Suomen Itämeren suojeleohjelman. Siinä asetettiin tavoitteeksi valmistella uudet säännökset haja-asutuksen jätevesien kuormituksen vähentämiseksi tehostamalla jätevesien käsittelyä 225 000–333 000 kiinteistöllä. Keskimääräiset lisäinvestoinnit kiinteistöä kohden arvioitiin runsaaksi 3000 euroksi ja keskimääräiset vuotuiset käyttökustannukset noin 250 euroksi.

Vuoden 2004 alussa tuli voimaan ympäristönsuojelulain perusteella annettu valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (542/2003) so. hajajätevesiasetus. Asetuksessa annettiin säännökset jätevesien käsittelyvaatimuksista sekä jätevesijärjestelmän käytöstä ja hoidosta. Säännösten toimeenpano muodostaa perustan nyt esillä olevalle uudistukselle, jonka tarkoituksena on haja-asutusalueiden jätevesistä ympäristöön aiheutuvien haittojen ja riskien sekä vesistöjä rehevöittävä ravinnekuormituksen merkittävä vähentäminen vuoteen 2014 mennessä. Myös Suomen Itämeren suojeleohjelma edellytti toimenpideohjelman laatimista.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpano käynnisti moninaisia eri osapuolten kehittämistoimia. Maankäyttö- ja rakennusasetusta muutettiin vuonna 2005 siten, että jätevesijärjestelmän rakentamiselta edellytetään pääsääntöisesti rakentamisen toimenpidelupa. Näin rakennusvalvontaviranomainen voi varmistua, että suunniteltu jätevesiratkaisu täyttää sille asetetut vaatimukset. Myös ympäristönsuojelulakia (18 §) muutettiin vuonna 2005 säätämällä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tehtäväksi myöntää kohtuuttomissa tapauksissa lykkäystä jätevesien käsittelyn tehostamiseen vuoden 2014 jälkeen.

Valtioneuvoston vuoden 2004 alussa hyväksymässä asuntopoliittisessa ohjelmassa varattiin 3 milj. euroa vuodessa korjausavustuksia olemassa olevien jätevesijärjestelmien parantamiseen. Näitä jätevesiavustuksia on myönnetty vuodesta 2005 lähtien. Tulorajoja korotettiin noin 30 % vuoden 2008 ja vuoden 2011 väliseksi ajaksi vauhdittamaan hitaasti käynnistyneitä tehostamistöitä.

Omassa käytössä olevan asunnon ja vapaa-ajan asunnon jätevesijärjestelmän asennus- ja korjaustöiden työkuormitukset ovat vuodesta 2005 lähtien (verohallituksen ohje 3.3.2005) sisältyneet kotitalousvähennyksen piiriin. Kotitalousvähennyksen nosto vuoden 2009 alussa on merkittävä jätevesijärjestelmien tehostamistöiden taloudellinen kannustin.

Vuonna 2006 valtioneuvoston hyväksymässä vesien suojelun suuntaviivoissa vuoden 2015 vahvistettiin, että hajajätevesien käsittelyn tehostamista toteutetaan Suomen Itämeren suojeluohjelman ja sen toimeenpano-ohjelman mukaisesti. Valtioneuvoston vuonna 2009 antamassa Itämeren suojelua käsittelevässä tiedonannossa sekä vesienhoidon suunnittelusta annettuun lakiin ja vesipuitedirektiiviin perustuvissa alueellisissa vesienhoitosuunnitelmissa lähtökohtana on ollut haja-asutuksen jätevesihuollon tehostaminen hajajätevesiasetuksen mukaisesti.

Suomen ympäristökeskus on kehittänyt ja pitänyt ajan tasalla vuodesta 2004 alkaen puhdistamotiedostoa ja hajajätevesisivustoa, jossa on puolueetonta tutkimuksiin perustuvaa tietoa jätevesijärjestelmistä, niiden ominaisuuksista ja niillä saavutettavista puhdistustuloksista. Tieto on kaikkien vapaasti saatavissa internetin välityksellä.

Kunnan viranomaisten, suunnittelijoiden ja rakentajien informointia ja perehdyttämistä on toteutettu. Tuhansia on osallistunut uudistuksen puiteissa järjestettyihin tilaisuuksiin. Merkittävimmät toimijat ovat olleet kunnat, alueelliset ympäristökeskukset, Suomen ympäristökeskus, useat alueellisesti organisoidut hajajätevesihankkeet, Vesienhoito- ja jätevesijärjestelmien Liitto sekä jätevesilaitteiden valmistajat. Tiedotusta yleisölle on järjestetty runsaasti. Edellä mainitun kuntakyselyn mukaan 73 % kunnista oli tiedottanut hajajätevesiasetuksesta alueensa kaikille kiinteistöille ja 24 % osalle niistä.

Suunnittelijoille ja rakentajille on järjestetty täydennyskoulutusta. Haja-asutusalueiden vesihuollon suunnittelu on vakiintunut osaksi ammattikorkeakoulujen vesihuollon koulutusta.

Jätevesijärjestelmien laitteiden testaus- ja kehitystoiminta on ollut ripeää. Laittevalmistajat ovat kehittäneet puhdistuslaitteitaan, osallistuneet tiiviisti alan tutkimustoimintaan sekä tehneet markkinoinnissaan tunnetuksi muuttuneita säännöksiä. Suomen ympäristökeskus on aloittanut hyväksyttynä testauslaitoksena jäteveden pienpuhdistamoiden eurooppalaisen EN-standardin mukaisen toimivuustestauksen, joka on eräs CE-merkinnän edellytys.

Ympäristöministeriön vuonna 2007 asettama monipuolisesti eri toimijatahoja edustava hajajätevesityöryhmä on selvittänyt uudistuksen toimeenpanon ongelmia sekä tehnyt ehdotuksia toimeenpanon edistämiseksi. Hajajätevesityöryhmä kokosi vuonna 2009 myös oppaan ”Haja-asutuksen jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano”, joka jaettiin kaikkiin kuntiin. Työryhmä jättää mietintönsä ympäristöministeriölle tammikuussa 2010.

B. Ongelmista

Jo toimeksiannossa on todettu, että hajajätevesiasetuksen toimeenpano vanhoilla rakennetuilla kiinteistöillä on käynnistynyt hitaasti. Myönnetyistä 10 vuoden siirtymäajasta on kulunut noin kuusi vuotta, jona aikana arvioidaan 10–15 prosentin talousjätevesien käsittelyn tehostamistoimien piiriin kuuluvista kiinteistöistä tehostaneen jätevesien käsittelyä asetuksen vaatimalla tavalla. Tämä merkitsee toimenpiteiden ruuhkautumista määräajan loppuessa siitä seuraavine markkinahäiriöineen.

Epätietoisuutta vallitsee siitä, millä kiinteistöillä hajajätevesiasetuksen vaatimat tehostamistoimet ovat tarpeen. Kaikki kunnat eivät ole ympäristönsuojelumääräyksissään osoittaneet lievemmän vaatimustason alueita. Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin suomaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lykkäysoikeutta viisivuotiskausittain ei ole juurikaan vielä käytetty, vaan se on osaksi tietoisesti

siirretty ratkaistavaksi määräajan lopulla. Tietoa siitä, miten lykkäysoikeutta aiotaan käyttää, puuttuu. Lisäksi tarvittaisiin selvyyttä siitä, mille alueille lähitulevaisuudessa viemäriverkostoa on mahdollista laajentaa.

Suuri ongelma on, ettei kiinteistönhaltijoilla ole useinkaan selvyyttä siitä, mikä talousjätevesien tehostamisratkaisu sopii heidän kiinteistöilleen. Kiinteistökohtaista neuvontaa on ollut vaikeaa saada, vaikka yleistä tiedotusta onkin ollut runsaasti eri tahoilla. Kuntien viranomaisten mahdollisuudet kiinteistökohtaiseen neuvontaan ovat resurssipulan vuoksi rajalliset. Neuvonta on kuitenkin välttämätöntä, sillä mitään yleisratkaisua kaikille kiinteistöille ei ole, vaan jätevesikysymys on ratkaistava kunkin kiinteistön olosuhteiden perusteella.

Neuvonnan puute on aiheuttanut aktiivisen laitemarkkinoinnin yhteydessä väärinkäsityksiä ja virhevalintoja. Kalliimmat ratkaisut ja pienpuhdistamon käyttö saattavat ylikorostua, mihin myös vaikuttaa muiden vaihtoehtojen ja etenkin kuivakäymälöiden puutteellinen huomioonotto rakentamismääräyksissä ja talonrakennuksen suunnittelussa. Ongelmia on myös ollut ymmärtää, mikä merkitys laitteiden CE-merkinnöille on annettava.

Jätevesijärjestelmää valittaessa huoltoon ja sen suorittamiseen on hajajätevesiasetuksessa kyllä kiinnitetty huomiota, mutta käytännössä ratkaisua tehtäessä se liian usein jää sivuosaan. Järjestelmän toimivuuden kannalta se kuitenkin on tulevaisuudessa keskeinen kysymys. Hyvän puhdistustuloksen edellyttämää käytön ja huollon toimia ei olla oltu valmiita itse tekemään tai osattu itse tehdä, mutta myöskään käytön ja huollon ostopalveluita ei vielä ole käytetty. Seurauksena on ollut vähäinen palvelujen tarjonta lukuun ottamatta laitevalmistajien tarjoamaa huoltoa.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpano on kallis yhteiskunnallinen ratkaisu, mutta kallis se on usein myös yksityisille kiinteistönhaltijoille. Vaikka talousjätevesien käsittelyn tason nostaminen on yleisesti hyväksytty päämäärä, siitä saattaa aiheutua yksittäistapauksissa kohtuuttomia vaatimuksia vanhusväestölle ja taloudellisissa vaikeuksissa eläville. Tukijärjestelmien kehittäminen on vielä kesken, vaikka useita avustusmuotoja onkin jo olemassa. Erityisesti jätevesijärjestelmän suunnitelman laatimiseksi taloudellista kynnystä tulisi alentaa, jotta ongelmaksi koettu ammattimaisen suunnittelun puute korjaantuisi.

Hajajätevesiasetus on yleinen eikä siinä ole voitu riittävästi ottaa huomioon kiinteistöjen erilaisuutta ympäristön pilaantumisen estämisen kannalta. Tältä osin asetus jättää harkinnan kuntien viranomaisille. Kuntien kesken taas helposti syntyy erilaisuutta, jota on vaikea perustella kiinteistönhaltijoiden yhdenvertaisen kohtelun kannalta.

Voidaan joka tapauksessa arvella yleisten käyttäytymissääntöjen perusteella, että hajajätevesiasetuksen toimeenpano keskittyy viimeiseen kahteen vuoteen ennen siirtymäajan päättymistä. Siitä aiheutuviin ongelmiin tulisi varautua hallinnollisin, taloudellisin ja valvonnallisin keinoin.

II Ehdotusten päälinjat

Puhdistusvaatimukset. Ympäristönsuojelun tason nostaminen on tämän päivän selvä kehityslinja. Hajajätevesiasetuksen tarkoituksena on nostaa haja-asutusalueilla talousjäteveden käsittelyn tasoa. Tämä on johdonmukainen tavoite eikä siitä ole syytä tinkiä. Kysymyksessä on vesiensuojelun kulttuurin suuri muutos. Valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle Itämeren haasteista ja Itämeri politiikasta (VNS 6/2009 vp) on toimenpiteenä nro 4 esitetty ”Vauhditetaan koulutuksen, tiedotuksen ja ohjauksen avulla haja-asutuksen jätevesien käsittelyn tehostamista niin, että kiinteistöjen talousjäteveden puhdistuksesta annetun asetuksen vaatimukset saavutetaan vuoteen 2014 mennessä.”

Haja-asutusalueiden osuus Suomen fosforipäästöistä lienee keskimäärin 12 % ja typpipäästöistä noin 5 %. Haja-asutusalueilla asui vuonna 2007 16,6 % Suomen väestöstä eli noin 870 000 henkeä. Hajajätevesiasetuksen 4 §:ssä on säädetty talousjätevesistä ympäristöön joutuvan kuormituksen vähentämisvaatimuksista fosforin, typen ja orgaanisen aineen osalta. Ei ole esitetty sellaista luotettavaa tieteellistä tai muuta näyttöä, että niistä tulisi luopua. Ne ovat jossain määrin lievemmät kuin Ruotsissa toteutetussa vastaavassa uudistuksessa. Esillä on pikemminkin ollut kysymys, pitäisikö myös ulosteperäisille bakteereille asettaa puhdistusvaatimuksia.

En ole ryhtynyt arvioimaan, olisiko mainitun 4 §:n puhdistusvaatimuksia mahdollista tarkistaa, eikä minulla olisi siihen edellytyksiäkään, vaan lähtökohtani selvityksessä on pitää niistä kiinni. Ei ole myöskään syytä aiheuttaa tässä kysymyksessä uutta epätietoisuutta.

Eri jätevesijärjestelmien vertailu puhdistusvaatimusten toteuttamisen kannalta on olennainen kysymys, mutta vaatii erityistä asiantuntemusta. Olen saanut tästä paljon materiaalia, jonka pohjalta kehotin TEKESin Vesi-ohjelman työpajan puheenvuorossani rakentajia ja laitevalmistajia tuomaan markkinoille myös kuivakäymälän tai vähävetisen käymälän ratkaisuja. Kuivakäymälässä ja modernissa vähävetisessä käymälässä eloperäinen aines ja ravinteet on mahdollista saada talteen ja hyötykäyttöön. Asiantuntemusta eri jätevesijärjestelmien vertailemiseksi tulee olla saatavilla jäljempänä ehdottamassani neuvonnassa.

Yleinen siirtymäaika. Selvitystyön aikana tuli harkittavaksi olemassa olevia käyttökuntoisia jätevesijärjestelmiä koskevan kymmenen vuoden siirtymäajan pidentäminen. Pidentämisellä saataisiin lisää harkinta-aikaa ja laitteiden tekninen kehitys voisi siitä hyötyä. Siirtymäaika ei kuitenkaan ole koskenut kiinteistöjä, joilla on vuoden 1.1.2004 jälkeen tehty korjaus- tai muutostöitä, jotka laajuudeltaan vastaavat uudestaanrakentamista, tai kiinteistöllä on toteutettu vähäistä suurempaa lisärakentamista taikka jätevesijärjestelmää muutettu olennaisesti.

Siirtymäajan yleisellä pidentämisellä ei arvioni mukaan saavutettaisi merkittävää etua. Nykyinen siirtymäaika on ollut pitkä, 10 vuotta, ja siitä on vielä neljä vuotta jäljellä. Tilanne jatkuisi todennäköisesti nykyisenkaltaisena uuden pidennetyn ajan loppuun ja ongelmien ratkaisua vain lykättäisiin. Lisäksi epätietoisuus siitä, milloin

hajajätevesiasetuksen vaatimukset lopulta tulisi toteuttaa, vain lisääntyisi. Käytännössä monet jätevesiratkaisut ovat useissa tapauksissa vuoden 2014 alkaessa vielä kesken ja niiden toteuttaminen jatkuu vuoden vaihteen jälkeen. Eri asia on, että ne kohtuuttomuudet, jotka nykytilanteessa ovat olemassa, tulee nyt voida poistaa joko lopullisesti tai käyttämällä hyväksi lainsäädännössä jo olevia lykkäysmahdollisuuksia. Olen päätenyt siihen, että yleistä siirtymäajan lykkäystä ei tarvita.

Neuvonta. Kuten jo edellä on käynyt ilmi, ehdotukseni keskeisiä lähtökohtia on epätietoisuuden mahdollisimman laaja poistaminen. Tämän vuoksi koen kiinteistökohtaisen neuvonnan erittäin tärkeäksi. Tämä neuvonta on pyrittävä järjestämään kiinteistöllä käymällä. En usko, että puhelinneuvonta on tässä vaikeassa ja usein taloudellisesti raskaassa asiassa tehokasta, vaikka sitäkin tietenkin pitää olla saatavilla. Edellä mainitusta kuntakyselystä mielestäni kävi ilmi, että kunnan viranomaisissa tällaisen kiinteistökohtaisen neuvonnan järjestämiseen ei yleensä ole resursseja. Sitä paitsi samat viranomaiset saattavat joutua rakennuslupa- tai toimenpidelupakäsittelyssä ottamaan neuvonnan kohteeseen uudelleen kantaa. Näistä syistä olen päätenyt ehdottamaan, että neuvonta järjestettäisiin pääasiallisesti valtionavustuksen tukemana järjestöissä, joilla on kiinnostusta siihen ja jotka hankkivat jätevesikysymyksissä tarvittavan asiantuntemuksen. Kynnys järjestöjen neuvonnan hankkimiseen olisi alempi – etenkin jos kiinteistönhaltija kuuluisi itse järjestöön – ja järjestöille neuvonta merkittäisi jäsenkunnan ja yleisön palvelua.

Järjestöjen antaman neuvonnan tulisi joko olla maksutonta tai edellyttää kiinteistönhaltijalta vain pientä korvausta.

Myös uusien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tulisi varautua jätevesineuvontaan. Suomen ympäristökeskuksen panos olisi tässä myös tärkeä.

Epätietoisuuden poistamiseksi olisi myös tarpeen lähestyä kaikkia hajajätevesiasetuksen piiriin kuuluvia kiinteistöjä selkeäkielisellä tiedotteella, jossa eri vaihtoehdot todettaisiin taloudellisine tekijöineen sekä kerrottaisiin neuvonnasta, suunnitelman tekemisestä, jätevesijärjestelmän oikean käytön ja huollon välttämättömyydestä, avustuksista ja lykkäysmahdollisuuksista. Pidän tätä tärkeänä siitä huolimatta, että tiedotusta on ollut suhteellisen paljon ja asetuksen olemassaolo on hyvin tiedostettu. Tiedotuksen pitäisi kuitenkin ulottua suoraan jokaiselle kiinteistölle aivan samoin kuin neuvonnan. Vastuu tällaisesta noin 250 000 kappaleen tiedotteesta tulisi olla ympäristöministeriöllä, joka voisi käyttää apunaan Suomen ympäristökeskusta, jolla jo on hyviä kansantajuisia tiedotteita jätevesien käsittelystä.

Kohtuuttomuuksien poistaminen. Epätietoisuutta on aiheuttanut esillä oleva mahdollisuus saada 10 vuoden siirtymäaikaan vielä lykkäystä. On voitu uskoa, että kohtuuttomissa tapauksissa lykkäystä voi saada, mutta tietoa siitä ei ole ollut. Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin tarkoittamaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen oikeutta myöntää lykkäystä enintään viiden vuoden määräajaksi ei ole käytetty eikä kehoitettu vielä käyttämään. On ajateltu, että se tulee kysymykseen vasta vuonna 2013.

Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa tarkoitettu siirtymäajan pidennys on toistaiseksi sivuutettu. Tätä momenttia ei kuitenkaan ole kumottu eikä se ole kumoutunut ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentin myötä, koska säännösten sisältö on erilainen.

Käsitykseni on, että lykkäyksen ja pidennyksen saamista on selkeytettävä ja lopeutettava epätietoisuus siitä, milloin jompikumpi on mahdollista. Tämä on tehtävä joko suoraan ehdotukseen otettavissa säännöksissä taikka annettavan asetuksen perustelumuistiossa. Samalla olen pyrkinyt siihen, että hallinnollinen menettely muodostuisi mahdollisimman helpoksi.

Näistä syistä on ehdottamaani valtioneuvoston asetukseen eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanossa otettava selkeä ja kokoava pykälä niistä tapauksista, joissa pidennys tai lykkäys on myönnettävä tai otettava harkittavaksi. Näitä tapauksia tulisi olla neljä.

- 1) Ensimmäisessä olisi kysymys hajajätevesiasetuksen velvoitteiden siirtämisestä seuraavan sukupolven kannettaviksi. Jos kaikki kiinteistöllä pysyvästi asuvat kiinteistönhaltijat ovat iäkkäitä, millä tarkoitettaisiin 1.1.2014 vähintään 70 vuotta täyttäneitä, ei heiltä haja-asutusalueilla vaadittaisi uusia toimenpiteitä paitsi jos ympäristönsuojelulain 7 tai 8 §:ssä säädettyjä maaperän ja pohjaveden pilaamiskieltoja rikottaisiin. Velvoitteet siirtyisivät siten seuraavalle sukupolvelle. Samalla estyisi se mahdollisuus, että vanhan sukupolven väistyessä vastikään tehdyt jätevesi-investoinnit osoittautuisivat hyödyttömiksi kiinteistön jäädessä asumattomaksi.
- 2) Toiseksikin päällekkäisten investointien välttämiseksi ne kiinteistöt, jotka kunnassa on suunniteltu viemäriverkon piiriin lähitulevaisuudessa, vapautuisivat jätevesijärjestelmänsä tehostamistoimista ennen viemärin rakentamista. Tämä koskisi niin kunnallisia kuin vesiosuuskuntien ja muita suunnitelmia, joiden mukaan jäteviemärin rakentaminen aloitetaan neljän vuoden kuluessa hajajätevesiasetuksen siirtymäajan 1.1.2014 päätyttyä. Kun tämä vapautuminen tapahtuisi ilman erillistä hakemusta, tulisi kunnassa olla selvä tieto tällaisista toteuttamiskelpoisista suunnitelmista. Kunnan tulisi, jos tätä ei vielä ole tehty, merkitä viemäriverkoston piiriin suunnitellut alueet vesihuollon kehittämissuunnitelmaansa 31.12.2010 mennessä.

Tämän ohella nyt puheena olevaan pykälään otettaisiin sen täydellisyysden vuoksi viittauksin olemassa olevat kohtuuttomuuksien estämiseen tarkoitetut lykkäysmahdollisuudet. Ne ovat osaksi päällekkäisiä, osaksi peräkkäisiä.

- 3) Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaan, jos kiinteistöä koskee 10 vuoden siirtymäaika ja 4 §:n käsittelyvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, voidaan jätevesijärjestelmän parantaminen tehdä viimeistään 14 vuoden kuluessa eli siirtymäaika pidentyy neljällä vuodella. Tähän riittää kiinteistön haltijan perusteltu ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 10 vuoden siirtymäaikana eli 31.12.2013 mennessä.

Tämä pykälä tulee ottaa käyttöön. Se ei aiheuta kunnissa vaativia hallinnollisia toimia, koska kyseessä on pelkkä ilmoitus. Vasta jos ilmoituksen perusteiden oikeellisuutta epäillä, voidaan kunnassa joutua tarkastustoimenpiteisiin. Kohtuuttomuutta kalleuden ja poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi selvitetään jäljempänä asetuksen ehdotetussa perustelumuistiossa.

4) Tämän ohella on voimassa ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentissa tarkoitettu lykkäysmahdollisuus, johon edellä jo on viitattu. Siinä kuitenkin tarvitaan hakemus ja sen käsittely kunnan ympäristönsuojeluviranomaisessa sekä päätös lykkäyksestä mahdollisine muutoksenhakuineen. Tämä lykkäys voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi kerrallaan (eli se voidaan toistaa) silloin, kun hajajätevesiasetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Perusteet ovat jossain määrin yleisemmät kuin hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa. Tämä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lykkäys voidaan myös myöntää hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa tarkoitetun 14 vuoden siirtymäajan jälkeen.

Ympäristöministeriössä olisi otettava erikseen harkittavaksi, tulisiko ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentissa mahdollistaa kunnalle yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamiseksi alueellisen lykkäyksen myöntäminen silloin, kun momentissa mainittu kohtuuttomuus koskee useampia kiinteistön haltijoita samalla alueella.

Käsitykseni on, että edellä todetut pidennys- ja lykkäysmahdollisuudet antavat tilaisuuden suurelta osin hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa havaittujen epäkohtien poistamiseen.

Valvonta. Kun hajajätevesiasetuksen talousjätevesien käsittelyn tehostamisvaatimukset koskevat noin 200 000–250 000 kiinteistöä, on selvää, ettei kunnissa asetuksen toimeenpanoa voida valvoa yhtäaikaisesti kaikkialla. Ympäristöministeriön vastikään julkaistuissa ohjeissa (Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2009: Haja-asutusalueiden jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano) johdannon heti ensimmäisessä kappaleessa on lausuttu:

Ympäristöön päästetyt talousjätevedet ovat riski pinta- ja pohjavesien laadulle sekä ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille. Haja-asutusalueiden jätevesikuormitus kohdistuu pääosin ihmisten omaan lähiympäristöön. Maahan johdetut jätevedet kulkeutuvat joko maan pintaa pitkin vesistöön tai maakerrosten läpi pohjaveteen. Pohjaveteen puhdistumattomina tai vajavaisesti puhdistettuina joutuneet jätevedet voivat pilata pohjaveden laadun ja estää myös oman juomavesikaivon veden käytön talousvetenä. Vesistöön johdetut tai sinne ojan kautta purkautuvat jätevedet heikentävät vesien arvoa ja käytökelpoisuutta.

Ohjeiden liitteessä 2 on käsitelty pohjavesialueita ja ranta-alueita koskevia erityisiä vaatimuksia ja todettu, että kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan tarvittaessa ohjata jätevesien käsittelyä esim. ranta-alueilla, luokitelluilla pohjavesialueilla, vedenottamoiden suoja-alueilla, saarella olevilla kiinteistöillä, taajaan rakennetuilla alueilla tai jätevesien laadun poiketessa tavanomaisista talousjätevesistä.

Tämän mukaisesti kuntien tulisi tarkastella hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa, kuten monissa kunnissa jo on tapahtunutkin. Kun hajajätevesiasetuksen 4 §:n 2 momentissa on säädetty normaalia vaatimustasoa lievemmistä alueista, *kunnan olisi syytä oman tarkastelun tuloksena soveltaa lievempiä vaatimuksia muilla kuin edellä mainituissa ohjeissa tarkoitetuilla erityisen tärkeillä alueilla* eli etenkin muilla kuin pohjavesi- ja

ranta-alueilla. Päätöksenteko tästä jää kuntien omalle vastuulle ja omaan harkintaan, mutta hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kannalta tällainen kunnan sisäinen alueiden tarkastelu on tärkeää ja edesauttaisi hajajätevesiasetuksen vaatimusten oikeata ymmärtämistä ja hyväksymistä.

Pidän kuitenkin tärkeänä, että ehdottamassani valtioneuvoston asetuksessa säädettäisiin valvonnan järjestämisestä ottaen huomioon edellä mainitut pohjavesi- ja ranta-alueita koskevat ja eräät muut näkökohdat sekä valvontaan käytettävissä olevat resurssit niin kunnissa kuin valtion ympäristönsuojeluviranomaisissa. Ehdotukseen sisältyy tämän vuoksi säännös, jonka mukaan hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon valvonnassa ensisijainen huomio olisi kiinnitettävä kohteisiin, joissa jätevesien puutteellinen käsittely aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa, kuten kiinteistöihin, jotka sijaitsevat vesistön tai siihen johtavan uoman läheisyydessä taikka joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa.

Käyttö ja huolto. Hajajätevesiasetuksen 9 § sisältää säännökset jätevesijärjestelmän käytöstä ja huollosta. Niitä koskevat lisäksi yksityiskohtaiset määräykset asetuksen liitteessä 2. "Jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeet". Ne tulee olla jokaisesta jätevesijärjestelmästä. Ympäristöministeriön edellä mainituissa ohjeissa jätevesijärjestelmän käyttöä ja huoltoa on käsitelty kolmella sivulla jaksossa 6 sekä lukuisissa muissa kohdissa. Ohjeiden liitteessä 5 "Jätevesijärjestelmän määräaikaistarkastukset" on todettu:

Jätevesien käsittelyjärjestelmän rakenteet tulee tarkastaa määräajoin käyttö- ja huolto-ohjeen mukaisesti vähintään hajajätevesiasetuksen liitteen 2 kohdan B vaatimusten mukaisesti. Tarkastustoimet sisältävät käyttö- ja huolto-ohjeet tulee säilyttää kiinteistöllä asetuksen vaatimusten mukaisesti. Suoritetusta tarkastuksesta tulisi edellyttää tehtäväksi tarkastuspöytäkirja, johon merkitään suorittaja, tarkastuspäivä sekä maininta siitä, onko kohde käyttökuntoinen. Tarkastuspöytäkirjassa tulisi myös arvioida, säilyykö rakenne ja millä edellytyksillä käyttökuntoisena seuraavaan määräaikaistarkastukseen saakka. Lisäksi pöytäkirjaan havaitut puutteet ja viat, jotka asukkaalle tulee korjata jätevesijärjestelmän pitämiseksi hyvässä kunnossa. Rakenteiden tarkastamispöytäkirjat on suositeltavaa liittää käyttö- ja huolto-ohjeiden kanssa samaan kansioon, jota säilytetään kiinteistöllä.

Kaikkien asiantuntijoiden mukaan jätevesijärjestelmän käyttö ja huolto on ratkaisevaa saavutettavien puhdistustulosten kannalta. On tehty ehdotuksia, että nuohousjärjestelmän kaltainen pakollinen huollon järjestäminen tulisi saattaa koskemaan myös suurta osaa kiinteistöistä. Useissa tutkimuksissa on todettu ongelmalliseksi jätevesijärjestelmän käytön osaamattomuus ja huollon laiminlyönti. Erityisesti tämä koskee vaativampaa tekniikkaa.

Vaikka hajajätevesiasetuksen liitteessä 2 on määräyksiä jätevesijärjestelmän tarkastamisesta, ne perustuvat omavalvontaan eikä ole velvoitteita ilmoittaa itse järjestettävän tarkastuksen tuloksista viranomaisille (ellei kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä ole toisin määrätty). Siten tietoa jätevesijärjestelmien toiminnasta tulee olemaan vaikea saada. Jotta hajajätevesiasetuksesta saatava ympäristöllinen hyöty voitaisiin turvata myös vanhenevissa järjestelmissä, tulisi käsitykseni mukaan tulevaisuudessa harkita, miten jätevesijärjestelmien käyttöä ja huoltoa ja niiden toimivuutta tulisi valvoa. Tämä edellyttäisi kuitenkin erillistä selvitystä ja huolellista harkintaa, jota ei

tässä yhteydessä voida tehdä eikä edes tule tehdä, koska ensiksi on annettava aikaa hajajätevesiasetuksen täyteen voimaan saattamiseen.

Ehdotan, että ympäristöministeriö teettäisi myöhemmin erikseen selvityksen jätevesijärjestelmien käytön ja huollon järjestämisestä ja valvonnasta sekä selvityksen perusteella aikanaan harkitsisi toimia saavutettujen puhdistustulosten pysyttämiseksi vanhenevissa järjestelmissä.

Erityisesti olisi pohdittava saostuskaivojen ja umpisäiliöiden lietteen kuljetuksen järjestämistä kunnassa samaan tapaan kuin järjestetty jätteen kuljetus. Jätelain uudistuksen ollessa parhaillaan vireillä on oikea aika tällaiseen harkintaan.

Käsitykseni kuitenkin on, että teknisesti vaikeimmin käytettävissä, huollettavissa ja kunnossapidettävissä jätevesijärjestelmissä eli lähinnä pienpuhdistamoissa tulisi jo nyt vaatia ilmoitettavaksi kuntaan edellä mainitun hajajätevesiasetuksen liitteessä kaksi mainitut tarkastuspöytäkirjaan merkittävät tiedot tarkastuksen suorittajasta, tarkastuspäivästä sekä siitä, onko kohde edelleen käyttökuntoinen. Saatuaan tällaisen ilmoituksen kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voisi tarvittaessa tarkastaa ilmoituksen ja ainakin valvoa, että ilmoitus tehdään. Ilmoitusvelvollisuudella kiinnitettäisiin kiinteistönhaltijan huomiota jätevesijärjestelmän oikeaan käyttöön ja huoltoon sekä toimivuuteen ja sillä olisi siten informatiivinen merkitys. Ilmoitusvelvollisuus tulisi kirjata jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeisiin. Edellä ehdottamassani selvityksessä tulisi tarkastella myös tätä ilmoittamista ja sen mahdollista laajentamista muihin jätevesijärjestelmiin.

Kustannuksista. Hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kustannuksiin on toistaiseksi kiinnitetty riittämättömästi huomiota, kustannustehokkuuteen tuskin ollenkaan. Näin on asian tila myös ympäristöministeriön tuoreessa ohjeessa Haja-asutusalueiden jätevesihuollon tehostamisen toimeenpano. On luotettu vain markkinoiden toimivuuteen.

Minulle kertyneiden tietojen mukaan markkinoinnissa ovat pienpuhdistamot valanneet hallitsevan osan, silloinkin kun kesähuviloissa ja maaseudun kakkosasunnoissa käyttökatkosten vuoksi niiden toimivuus voi olla hankalasti järjestettävissä. Kilpailu on tältä osin kovaa – joskus liiaksikin – mutta on samalla vienyt kehitystä eteenpäin. Sen sijaan maahanimeyttämöt ja maasuodattimet ovat olleet vain harvojen toimijoiden varassa.

Kustannuksiltaan mainitut kolme vaihtoehtoa eroavat jonkin verran toisistaan kiinteistön olosuhteista riippuen. Yleensä ne asennuksineen liikkuvat 5 000–12 000 euron luokassa. Esimerkiksi Ecolator Oy on ilmoittanut sen pienpuhdistamon keskimääräisiksi kustannuksiksi asennuksineen kiinteistön haltijalle 7 500 euroa kotitalousvähennys huomioon ottaen.

Sen sijaan halvemmän vaihtoehdon eli kuivakäymälän tai modernin vähän vettä käyttävän käymälän käyttö ei markkinoita ole enemmälti kiinnostanut ainakaan toistaiseksi. Siitä ei ole annettu erillisiä rakentamismääräyksiä eikä tiedossani ole valmistaloratkaisuja tällaisella vaihtoehdolla. Tämän vaihtoehdon kustannukset saattavat kuitenkin jäädä merkittävästi alle muiden vaihtoehtojen kustannuksista.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpanon kokonaiskustannusten laskenta voitaisiin tehdä kertomalla puhdistamistoimia vaativien kiinteistöjen lukumäärä uuden jäte-

vesijärjestelmän kustannuksilla. Siinä on kuitenkin lukuisia epävarmuustekijöitä. Tarkkoja tietoja puhdistamistoimia vaativien kiinteistöjen määrästä ei ole, on vain arvioita. Viemäröinnin piiriin on tulossa 10–20 % näistä kiinteistöistä. Muuttoliike taajamiin tulee vähentämään asutusta haja-asutusalueilla. Olen edellä ehdottanut toimenpiteitä, joilla yksittäistapauksissa hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa voidaan lykätä. Jäljempänä ehdotetaan laajennettavaksi kotitalousvähennyksen käyttöä ja lisättäväksi korjausavustuksia. Näistä syistä olen luopunut laskelmasta, mutta joka tapauksessa kysymys on miljardiluokan kustannuksista.

Edellä sanottuun viitaten ehdotan, että ympäristöministeriö välittömästi kustannustehokkuuden lisäämiseksi selvittäisi eri vaihtoehtojen tämänhetkiset keskimääräiset kustannukset ja saattaisi ne neuvonnassa ja ehdotetussa tiedotteessa kiinteistön haltijoiden tarkasteltaviksi sekä täydentäisi rakentamismääräyksiä kustannustehokkaita kuivakäymälöitä ja vähävetisiä käymälöitä koskevin osin.

Kotitalousvähennys ja korjausavustukset. Kotitalousvähennys verotuksessa on merkittävin hajajätevesiasetuksen toimeenpanoon vaikuttava taloudellinen tuki. Vähennys koskee pääsääntöisesti työpalkkoja. Se on tällä hetkellä enintään 3 000 euroa verovelvollista kohden; puolisoista molemmat voivat saada tämän verohelpotuksen. Verovähennystä ei yhteisö kuten vesiosuuskunta voi saada.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä 12.8.2009 hyväksyttiin kotitalousvähennyksen piiriin koneella tehdyssä työssä työpalkan lisäksi myös käytetyn konetyön laskennallinen osuus. Tällä on tärkeä merkityksensä kiinteistön haltijalle jätevesijärjestelmän tehostamisen kustannusten alentamisessa.

Kotitalousvähennys nimensä mukaisesti edellyttää työtä kotona so. tässä tapauksessa kiinteistöllä. Siten jätevesijärjestelmän suunnitelman kustannukset ovat vähennuskelpoisia vain siltä osin kuin suunnittelu esim. mittaukset on tehty kiinteistöllä.

Kun hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa kiinteistökohtaisella neuvonnalla ja jätevesijärjestelmän suunnittelulla on keskeinen merkitys oikeiden ja kustannustehokkaiden vaihtoehtojen valinnassa tulisi käsitykseni mukaan kannustimeksi ja toimenpiteiden vauhdittamiseksi ainakin vuosiksi 2011, 2012, 2013 ja 2014 kotitalousvähennys laajentaa koskemaan edellä ehdottamaani neuvontaa ja jätevesijärjestelmän suunnittelua myös siltä osin kuin sitä ei tehdä kotikiinteistöllä. Tällä olisi se yhteinen piirre konetyön vähennuskelpoisuuden kanssa, että laskua ei tarvitsisi jaotella – konetyössä työn ja koneen laskennalliseen osaan – suunnittelussa suunnitteluun kiinteistöllä ja muualla kuten suunnittelijan toimistossa. Ehdottamani neuvonta, joka edellyttää kiinteistöllä käyntiä, puolestaan olisi rinnastettavissa esisuunnitteluun.

Kotitalousvähennyksen maksimimäärä on 3 000 euroa saajaa kohden. Kun usein on muitakin kohteita kuin jätevesijärjestelmän parantaminen, jäisi kotitalousvähennys tältä osin kenties saamatta, mikä saattaisi lykätä hajajätevesiasetuksen vaatimusten toteuttamista.

Kotitalousvähennys ei ole mahdollinen, jos ei ole veroja, mistä vähennys voitaisiin tehdä. Se ei siten koske kaikkein köyhimpiä kiinteistön haltijoita. Tämän vuoksi on tarpeen edelleenkin käyttää lakia asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista, jonka mukaan voidaan avustaa kiinteistökohtaisen talousvesijärjestelmän parantamista enintään 35 %:lla kokonaiskustannuksista, siis myös laitekustannuksista. Vaikka avustuksen ehtona olevia avustuksen saajan enimmäistulorajoja onkin vuonna 2008 nostettu, ovat ne edelleen alhaiset, esimerkiksi yksin asuvalla 1 620 euroa

kuukaudessa. Tällaisin ansiotuloin 5 000–7 500 euron jätevesijärjestelmän hankinta tuskin on mahdollista.

Kotitalousvähennystä ei tuloverolain 127 a §:n 3 momentin mukaan voi saada, jos asunnon korjaustyöhön on myönnetty valtion tai muun julkisyhteisön varoista korjausavustusta. Käytännössä tämä voi estää toivottavan kunnallisen tuen jätevesijärjestelmän tehostamiseksi. Tuloverolain 92 §:n mukaan kunnalta saatu avustus asunnon korjaukseen on verovapaa sosiaalietuus. Mutta se menee hukkaan, jos samalla menettää kotitalousvähennyksen. Tarve sekä tulo rajojen nostoon että avustuksen prosenttiosuuden kasvattamiseen valtion korjausavustuksissa jätevesijärjestelmän parantamiseksi olennaisesti vähenisi, jos korjausavustus ei estäisi kotitalousvähennyksen käyttöä. Tällainen ratkaisu sisältyy jo mainittuun 3 momenttiin pientalojen lämmitystapamuutoksiin myönnettävissä energia-avustuksissa. Näistä syistä tulo rajojen ja avustuksen enimmäisosuuden noston sijasta tulisi muuttaa tuloverolain 127 a §:n 3 momenttia siten, että julkinen korjausavustus ei estä kotitalousvähennyksen saamista.

Tähän on kuitenkin tehtävä poikkeus niitä kiinteistön haltijoita ajatellen, joilla ei ole kotitalousvähennyksessä tarpeellista ansiotuloa, mistä vähennys voitaisiin tehdä. Näitä tavallisesti köyhimpiä kiinteistön haltijoita varten valtion korjausavustuksen prosenttiosuuden nostaminen 40 %:iin olisi tarpeen.

Edellä esittämäni käsitykset kooten tulisi hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa tukea seuraavin taloudellisin toimenpitein:

- kotitalousvähennyksen piiriin tulisi lukea jätevesisuunnitelman ja siten edeltävän neuvonnan kustannukset. Jos neuvonta olisi ilmaista tai lähes ilmaista kuten ehdotetaan, neuvonta jäisi muutoksen ulkopuolelle.
- jätevesijärjestelmän parantamiseen saatavan julkisen korjausavustuksen ei tulisi estää kotitalousvähennyksen saantia
- valtion korjausavustuksen prosenttiosuus matalan tulotason kiinteistönhaltijoille tulisi nostaa 40 %:iin ja samalla varautua korjausmäärärahan nostoon valtion talousarviossa kysynnän kasvaessa.

Puhdistustoimet jätevesijärjestelmän parantamiseksi merkitsevät nykyisin ehdoin yhtä kiinteistöä kohden valittavasta jätevesijärjestelmästä riippuen 1 600–2 800 euron hintaisia asennus- eli työkustannuksia (Juha Niemi ja Tero Myllyvirta, Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen vesien- ja ilmansuojeluyhdistys, 2008: Selvitys eri jätevesijärjestelmien hankkimiskustannuksista, järjestelmän vuotuisen ylläpitoon kohdistuvista kustannuksista ja huoltotarpeesta jätevesiasetuksen tavoitteisiin pääsemiseksi). Niiden osalta kotitalousvähennys on 100 euron omavastuun jälkeen 60 %. Jos arvioimme nämä työkustannukset keskimäärin vuosien 2011–2014 osalta 2 500 euroksi/kiinteistö, on kotitalousvähennys vastaavasti noin 1 500 euroa/kiinteistö. Jos hajajätevesiasetuksen puhdistusvaatimusten arvioidaan tulevan toteutettavaksi 200 000 kiinteistöllä, on sillä valtiontalouteen näillä laskelmilla siten 300 miljoonan euron vaikutus verotulojen vähentymisenä.

Valtionvarainministeriön virkamiesten kanssa käymissäni keskusteluissa nousi esille sellainenkin korjausavustusjärjestelmä, johon liitettäisiin taloudellisesti kotitalousvähennystä suurin piirtein vastaava avustus ja samalla luovuttaisiin kotitalousvähennyksestä jätevesi-investoinneissa, koska kotitalousvähennyksen laajentamiseen liittyy järjestelmää yleisesti koskevia vaikeuksia. Järjestelmänä käytettäisiin pääsään-

töisesti laissa ja asetuksessa asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista olevaa. Korjausavustusta voitaisiin helposti porrastaa kustannustehokkuuden aikaan saamiseksi. Valtiontalouden kannalta kotitalousvähennys ja korjausavustus voisivat olla suunnilleen samavaikutteisia, edellinen vain vähentäisi valtion tuloja ja jälkimmäinen lisäisi valtion menoja.

En ole kuitenkaan päätenyt tähän, koska mainittu korjausavustuksia koskeva laki on sosiaaliperusteinen eikä ulotu vapaa-ajan asuntoihin. Pikemminkin tarvittaisiin erityislaki. Sitä paitsi hallinnossa aiheutuisi ilmeisiä vaikeuksia kunnissa, jotka lain asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista mukaan myöntävät korjausavustukset.

Vesihuoltoavustukset. Edellä olen ehdottanut, että kunnat velvoitetaan viimeistään 31.12.2010 merkitsemään vesihuollon kehittämissuunnitelmaansa ne viemäriverkostojen rakentamista koskevat toteuttamiskelpoiset suunnitelmat, joiden toteuttaminen alkaisi ennen 1.1.2018, ja jos suunnitelma on tehty 31.12.2010 jälkeen, merkintä tulisi tehdä viimeistään 31.12.2013. Kehittämissuunnitelman toteuttaminen tältä osin on suuresti kiinni siitä, myönnetäänkö kullekin hankkeelle valtion vesihuoltoavustusta vesihuollon tukilain (686/2004) perusteiden mukaisesti. Vesihuoltoavustuksen osuus hyväksyttävistä kustannuksista voi olla enintään 30 % tai erityisistä syistä 50 %, mutta käytännössä on yleensä jääty 20–25 %:iin.

Kun viemäriverkostosuunnitelmien toteuttaminen juuri nyt on tärkeää, ehdotan sekä maa- ja metsätalousministeriön että ympäristöministeriön pääluokassa olevien vesihuoltoon kohdistuvien avustusten (30.50.31 ja 35.10.61) kokonaismäärän korottamista siten kuin jäljempänä jaksossa 4 esitetään. Valtion tuella voidaan merkittävällä tavalla edistää ja nopeuttaa haja-asutusalueiden järkevien viemärintihankkeiden toteuttamista ja näin tukea hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa.

Laajakaista. Julkisuudessa esiintyneiden ehdotusten nojalla perehdyin lyhyesti mahdollisuuteen yhdistää viemäriverkostojen ja valokaapeleiden rakentamista samaan kaivantoon kustannusten säästämiseksi. Valtioneuvoston päättämässä valtakunnallisessa laajakaistahankkeessa tavoitteena ovat nopeat, sadan megabitin laajakaistayhteydet lähes koko väestölle vuoden 2015 loppuun mennessä. Asettamalla vesi- ja viemärijohtojen kanssa samaan kaivantoon valokaapelit voitaisiin laajakaistaliittymän kustannuksia alentaa merkittävästi. Teknisesti ratkaisu on yksinkertainen, kunhan johdot vain eivät ole päällekkäin.

Ongelmat ovat enimmäkseen hallinnollisia. Vesiosuuskunta, joita Suomessa on yli 1 000, ei välttämättä ole sama kuin laajakaistaa haluavat. Miten kustannukset jaettaisiin vesi- ja viemärijohtojen ja valokaapelin kesken? Jos toimijoita on kaksi: vesiosuuskunta ja laajakaistaryhmä, miten vastuut ja kunnossapito jaettaisiin?

Käsitykseni on, että *valtion vesihuoltoavustuksia myöntäessään ja kunnan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueita hyväksyessään kannattaisi vaatia selvitystä siitä, onko harkittu ja miten valokaapelin vetämistä vesi- ja viemärihankkeen yhteydessä.* Vastaavasti voitaisiin menetellä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla. Hankkeiden yhdistäminen tulisi tällöin riittävästi pohdituksi ja tarvittaessa valtion tai kunnan asianomainen viranomaisena voisi koettaa johdattaa osapuolia yhteiseen ratkaisuun.

Muuta. Kuten edellä olen maininnut, ympäristöministeriön asettaman laajapohjaisen hajajätevesityöryhmän määräaika päättyy 31.12.2009. Sen jälkeen on kuitenkin

vielä neljä vuotta olemassa olevien jätevesijärjestelmien parantamisen siirtymäaikaa. Mielestäni ympäristöministeriön tulisi edelleenkin huolehtia yhteistyöstä kaikkien jätevesiasiassa keskeisten tahojen kesken. *Millainen uusi yhteistyöelin tähän tarvitaan, tulisi ottaa ympäristöministeriössä välittömästi harkittavaksi.*

Samalla olisi alettava pohtia myös sitä, millä tavalla hajajätevesiasetuksen ja sen täytäntöönpanoasetuksen toteutumista tullaan seuraamaan. Kysymyksessä on joka tapauksessa tarpeellinen seuranta riittävän tiedon saamiseksi siitä, miten hajajätevesiasetuksen ja nyt ehdotetun täytäntöönpanoasetuksen toteuttaminen edistyy.

III Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanosta

Valtioneuvoston asetus eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanossa

Ympäristöministeriön esittelyn mukaisesti säädetään 4 päivänä helmikuuta 2000 annetun ympäristönsuojelulain (86/2000) 11 ja 18 §:n nojalla:

1 § Tarkoitus

Tässä asetuksessa säädetään eräistä toimenpiteistä talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen (542/2003) (*hajajätevesiasetus*) täytäntöönpanossa.

2 § Neuvonta

Ympäristöministeriön on huolehdittava haja-asutusalueilla yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, kuntien ja alan järjestöjen kanssa jätevesikysymysten riittävästä neuvonnasta mukaan lukien kiinteistökohtainen neuvonta. Valtionavustuksesta järjestöjen suorittamaan neuvontaan säädetään erikseen.

Ympäristöministeriön on myös huolehdittava, että jokaiselle hajajätevesiasetuksen soveltamisalaan kuuluvalla kiinteistöllä lähetetään tiedote, jossa lyhyesti selostetaan vaihtoehdot hajajätevesiasetuksen vaatimusten toteuttamiseksi kiinteistöillä kustannusten suuruusluokkineen, neuvontapalvelut, toimenpiteet jätevesijärjestelmän suunnitelman laatimiseksi ja jätevesijärjestelmän käytön ja huollon järjestämiseksi, saatavilla olevat avustukset ja verohelpotukset ja täytäntöönpanon lykkäysmahdollisuudet.

3 § Lykkäykset

Siitä poiketen, mitä hajajätevesiasetuksessa säädetään, sen 4 §:ssä olevat jätevesien yleiset käsittelyvaatimukset eivät ole voimassa, jollei ympäristönsuojelulain 7 ja 8 §:stä muuta johdu,

- 1) jos kiinteistöä koskee hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu siirtymäaika ja jos kaikki kiinteistöllä pysyvästi asuvat kiinteistön haltijat ovat täyttäneet 70 vuotta viimeistään 31.12.2013; sekä
- 2) jos kiinteistö sijaitsee kunnassa alueella, jota koskee viimeistään 31.12.2017 aloitettavaksi tarkoitettu jätevesiviemärin rakentamista koskeva toteuttamiskelpoinen suunnitelma; kunnan on merkittävä nämä alueet vesihuoltolain (119/2001) 5 §:ssä tarkoitettuun vesihuollon kehittämissuunnitelmaan 31.12.2010 mennessä ja, jos suunnitelma on tehty sen jälkeen, viimeistään 31.12.2013.

Jos hajajätevesiasetuksen täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, tulee kiinteistön haltijan kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tekemästä perustellusta ilmoituksesta voimaan neljän vuoden pidennys siirtymäaikaan 1.1.2014 lukien siten kuin hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa säädetään,

Muutoin noudatetaan kiinteistökohtaiseen poikkeukseen, mitä ympäristönsuojelulain (86/2000) 18 §:n 2 momentissa säädetään.

4 § Valvonta

Hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon valvonnassa on ensisijainen huomio kiinnitettävä kohteisiin, joissa jätevesien puutteellinen käsittely aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa kuten kiinteistöihin, jotka sijaitsevat vesistön tai siihen johtavan uoman läheisyydessä tai pohjavesialueella taikka joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa.

5 § Ilmoitus tarkastuksesta

Hajajätevesiasetuksen 9 §:ssä on säädetty jätevesijärjestelmän käytöstä ja huollosta ja niitä koskevista ohjeista. Jos jätevesijärjestelmänä on pienpuhdistamo, kiinteistön haltijan on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle viisivuotiskausittain, että pienpuhdistamon kunnon ja toimivuuden tarkastamisen perusteella jätevesijärjestelmä edelleen täyttää hajajätevesiasetuksen vaatimukset taikka että tarvittaviin toimenpiteisiin tämän saavuttamiseksi on ryhdytty. Ilmoitus voidaan tehdä myös sähköisesti. Ilmoitusvelvollisuus on merkittävä jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeisiin.

6 § Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1.2.2010. Edellä 5 § tarkoitettu ilmoitus ennen tämän asetuksen voimaantuloa hankituista pienpuhdistamoista on tehtävä viimeistään 31.1.2015.

Statsrådets förordning om vissa åtgärder i samband med verkställandet av avloppsvattenförordningen

På föredragning av miljöministeriet föreskrivs med stöd av 11 och 18 § i miljöskyddslagen av den 4 februari 2000 (86/2000):

1 § Syfte

I denna förordning föreskrivs om vissa åtgärder i samband med verkställandet av statsrådets förordning om behandling av hushållsavloppsvatten i områden utanför vattentjänstverkens avloppsnät (542/2003) (*avloppsvattenförordningen*).

2 § Rådgivning

Miljöministeriet ska i samråd med närings-, trafik- och miljöcentralerna, kommunerna och branschorganisationerna se till att det finns tillräcklig rådgivning i avloppsvattenfrågor i glesbygden, inklusive rådgivning för enskilda fastigheter. I fråga om statsbidrag för rådgivning genom organisationer föreskrivs särskilt.

Miljöministeriet ska också ombesörja att det till varje fastighet som omfattas av avloppsvattenförordningens tillämpningsområde sänds ett meddelande där det kort redogörs för alternativen för uppfyllandet av kraven i avloppsvattenförordningen på fastigheter, kostnadernas storleksklass, rådgivning, åtgärder för utarbetandet av planer för avloppssystem och för användning och underhåll av avloppssystemet, till buds stående bidrag och skattelättnader och möjligheterna till uppskov av verkställandet.

3 § Uppskov

Med avvikelse från vad som föreskrivs i avloppsvattenförordningen, om inte annat följer av 7 och 8 § i miljöskyddslagen, är de allmänna kraven på behandling av avloppsvatten i avloppsvattenförordningens 4 § inte i kraft

- 1) om fastigheten omfattas av övergångsperioden som avses i 12 § 2 mom. i avloppsvattenförordningen och om samtliga fastighetsinnehavare som är permanent boende på fastigheten har fyllt 70 år senast den 31 december 2013 samt
- 2) om fastigheten är belägen på ett sådant område i kommunen som omfattas av en genomförbar plan för anläggande av avlopp som ska inledas senast den 31 december 2017; kommunen ska märka ut dessa områden i planen för utvecklande av vattentjänster som avses i 5 § i lagen om vattentjänster (119/2001) före den 31 december 2010, och om planen har utarbetats efter det, före den 31 december 2013.

Om åtgärderna som krävs för verkställandet av avloppsvattenförordningen på grund av att de är dyra eller i tekniskt hänseende exceptionellt krävande är oskäliga för en fastighetsägare och belastningen på miljön kan anses vara ringa, kan en fyra års förlängning av övergångsperioden, genom en motiverad anmälan av fastighetsägaren till kommunens miljöskyddsmyndigheter, träda i kraft den 1 januari 2014 på det sätt som föreskrivs i 12 § 4 mom. i avloppsvattenförordningen.

I övrigt iakttas vad som föreskrivs om undantag fastighetsvis i 18 § 2 mom. i miljöskyddslagen (86/2000).

4 § Tillsyn

Vid tillsynen av verkställandet av avloppsvattenförordningen bör sådana objekt främst beaktas där en bristfällig behandling av avloppsvatten medför förorening av miljön eller risk för sådan, såsom fastigheter som är belägna i närheten av vattendrag eller bädd som leder till vattendrag, i grundvattenområde, eller där det avloppsvatten som uppstår till sin kvantitet eller kvalitet menligt avviker från det normala.

5 § Anmälan om inspektion

I 9 § i avloppsvattenförordningen föreskrivs om bruk och underhåll av avloppssystem och anvisningar i anslutning till dessa. Om avloppssystemet är ett minireningsverk, ska fastighetsinnehavaren vart femte år informera kommunens miljövårdsmyndigheter om att avloppssystemet enligt en inspektion av minireningsverkets skick och funktionsduglighet fortfarande uppfyller kraven i avloppsvattenförordningen, eller att nödvändiga åtgärder för att uppnå kraven har vidtagits. Anmälan kan också lämnas in elektroniskt. Anmälningsskyldigheten bör införas i bruks- och underhålls-anvisningarna för avloppssystem.

6 § Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 februari 2010. Anmälan om ett i 5 § ovan avsett minireningsverk som anskaffats innan förordningen trätt i kraft ska göras senast den 31 januari 2015.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Tarkoitus

Tässä asetuksessa säädetään eräistä toimenpiteistä talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla annetun valtioneuvoston asetuksen (542/2003) (*hajajätevesiasetus*) täytäntöönpanossa.

Asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla (tässä asetuksessa *hajajätevesiasetus*) (542/2003) tuli voimaan 1.1.2004. Sitä on siten nyt sovellettu noin kuusi vuotta paitsi, että sen 12 §:n 2 momentin mukaan sen ”voimaantullessa olemassa olevat käyttökuntoiset jätevesijärjestelmät sekä sellaiset rakentamattomat järjestelmät, joiden toteuttaminen on ratkaistu osana rakennuslupaa, on saatettava vastaamaan 4 §:n vaatimuksia viimeistään kymmenessä vuodessa asetuksen voimaantulosta, mikäli 3 ja 4 momentista ei muuta johdu.”

Tämän kymmenen vuoden siirtymäajan on arvioitu koskevan noin 200 000–250 000 kiinteistöä, joista toistaiseksi vain 10–15 % on tehostanut talousjätevesien käsittelyään asetuksen edellyttämällä tavalla. Nyt kun vielä noin neljä vuotta siirtymäaikaa on jäljellä, on käynyt ilmeiseksi, että hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa on selkiytettävä, epätietoisuutta siitä, mitä tulee tehdä, on hälvennettävä ja asetuksessa ilmenneet epäkohdat on pyrittävä poistamaan.

Näistä syistä ehdotetaan annettavaksi valtioneuvoston asetus eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanossa. Tämä täytäntöönpanoasetus annettaisiin samojen valtuuksien nojalla kuin hajajätevesiasetuskin on annettu eli ympäristönsuojelulain (86/2000) 11 ja 18 §:n nojalla.

Erillinen asetus on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska tarkoituksena ei ole muuttaa hajajätevesiasetusta, vaan täydentää sitä, selventää sitä ja tehdä eräitä poikkeuksia sen sisältöön. Muutoksia ei ole tulossa esimerkiksi talousjätevesien käsittelyn puhdistusvaatimukseen. Täytäntöönpanoasetuksella ei siten ole vaikutusta niihin kiinteistöihin, jotka jo ovat parantaneet talousjätevesiensä käsittelyn hajajätevesiasetuksen vaatimalla tavalla.

2 § Neuvonta

Ympäristöministeriön on huolehdittava haja-asutusalueilla yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, kuntien ja alan järjestöjen kanssa jätevesikysymysten riittävästä neuvonnasta mukaan lukien kiinteistökohtainen neuvonta. Valtionavustuksesta järjestöjen suorittamaan neuvontaan säädetään erikseen.

Ympäristöministeriön on myös huolehdittava, että jokaiselle hajajätevesiasetuksen soveltamisalaan kuuluvalla kiinteistöllä lähetetään tiedote, jossa lyhyesti selostetaan vaihtoehdot hajajätevesiasetuksen vaatimusten toteuttamiseksi kiinteistöillä kustannusten suuruusluokkineen, neuvontapalvelut, toimenpiteet jätevesijärjestelmän suunnitelman laatimiseksi ja jätevesijärjestelmän käytön ja huollon järjestämiseksi, saatavilla olevat avustukset ja verohelpotukset ja täytäntöönpanon lykkäysmahdollisuudet.

Hajajätevesiasetus ei sisällä säännöksiä neuvonnasta. Hallintolain (434/2003) 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa maksutta annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa neuvonnalla on olennainen merkitys. Kiinteistönhaltijan on voitava ratkaista oikeilla perusteilla, millainen puhdistusvaatimukset täyttävä jätevesijärjestelmä parhaiten sopii hänen kiinteistölleen. Kun vaihtoehtoja on monta, vallitsee valinnasta usein suuri epätietoisuus. Asiallinen arviointi valinnan pohjaksi vaatii myös useimmiten ammattitaitoa.

Tehokkaan neuvonnan tulisi olla kiinteistökohtaista ja perustua kiinteistöllä käyntiin. Puhelinneuvontakin on tarpeen, mutta tavallisesti se ei ole riittävää. Vasta paikalla käynti antaa oikean kuvan kiinteistön olosuhteista jätevesijärjestelmän kannalta. Keskustelu kiinteistön haltijan kanssa lisää neuvonnan uskottavuutta ja antaa hänelle paremmat mahdollisuudet tehdä oikeat ratkaisut.

Kiinteistökohtaisen neuvonnan antaminen on vaativa ja resursseja vaativa tehtävä. Vaikka se luontevasti kuuluisikin kunnan viranomaisille, kävi syksyllä 2009 suoritetusta kuntakyselystä hajajätevesiasetuksen toimeenpanon tilanteesta selvästi ilmi, että useimmissa kunnissa tällaiseen neuvontaan ei ole mahdollisuutta. Sitä paitsi sama kunnan viranomaisiin saattaa myöhemmin joutua rakennuslupa- tai toimenpidedilupakäsittelyssä uudelleen ottamaan kantaa aiemmin neuvonnan kohteena olleen kiinteistön jätevesijärjestelmään.

Tässä asetuksen 2 §:ssä ehdotetaan ympäristöministeriö velvoitettavaksi huolehtimaan jätevesikysymysten riittävästä neuvonnasta yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, kuntien ja alan järjestöjen kanssa. Kiinteistökohtaisessa neuvonnassa järjestöllä tulisi olla keskeinen osa. Kynnys neuvonnan hankkimiseen järjestöltä on ilmeisesti alempi kuin viranomaiselta etenkin, jos kiinteistön haltija itse kuuluu järjestöön tai on tottunut asioimaan sen kanssa. Järjestöille neuvonta merkitsisi jäsenkunnan ja yleisön erinomaista palvelua.

Valtion talousarvioon tulee ottaa määräraha ainakin vuosiksi 2011–2014 ympäristöministeriön valitsemien järjestöjen neuvonnan tukemiseksi. Tällaisiksi järjestöiksi sopivia olisivat kiinteistön haltijoita edustavat ja/tai jätevesikysymyksissä toimivat järjestöt jäsenyhdistyksineen kuten Suomen Omakotiliitto, Suomen Vesiensuojeluyhdistysten liitto ja Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK jne. Myös muita järjestöjä voitaisiin käyttää kuten esimerkiksi vastikään perustettua Haja-asutuksen vesihuollon suunnittelijat ry:tä.

Valtionavun ehdoksi tulisi ainakin asettaa, että 1) neuvojana on puolueeton ammattitaitoinen henkilö ja että 2) neuvonta perustuu kiinteistöllä käyntiin. Neuvonnan tuloksena 3) neuvojan tulisi kirjallisesti ilmoittaa kiinteistön haltijalle suositukseensa, mikä vaatimukset täyttävä jätevesijärjestelmä tai mitkä sopivat kiinteistölle, taikka että talousjäteveden käsittelyn parantamistoimia ei tarvita. Tällä perusteella kiinteistön haltija voisi tehdä valintansa ja tilata suunnitelman jätevesijärjestelmän toteuttamiseksi. Vastuu valinnasta olisi kuitenkin yksin kiinteistön haltijalla.

Neuvonnan tulisi olla maksutonta tai neuvontapyyntöjen asianmukaisuuden varmistamiseksi enintään kiinteistön haltijan tulisi suorittaa kiinteä, esimerkiksi 20–50 euron suuruinen maksu, riippuen siitä, miten valtionavustusjärjestelmä toteutetaan. Neuvojat tulisi kouluttaa.

Tämän ohella *ympäristöministeriön tulisi velvoittaa tulosohjauksellaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset nimeämään henkilökunnastaan yhden tai useamman jätevesikysymyksiin perehtyneen virkamiehen toimimaan jätevesineuvojana. Aktiivista tiedotta-*

mista hajajätevesiasetuksesta on jatkettava ja Suomen ympäristökeskuksen edelleen kehitettävä hajajätevesiasetuksen 10 §:ssä tarkoitetun jäteveden käsittelyjärjestelmiä koskevan tiedon levittämistä.

Lisäksi asetuksen 2 §:ssä veloitettaisiin ympäristöministeriö huolehtimaan, että jokaiselle hajajätevesiasetuksen soveltamisalaan kuuluvalla kiinteistöllä lähetetään tiedote jätevesikysymyksistä. Itse asiassa tässäkin olisi kysymys jokaisen kiinteistön neuvonnasta, sillä yleistä tiedotusta hajajätevesiasetuksesta on ollut runsaasti ja tietoisuus uusista jäteveden käsittelyvaatimuksista on olemassa. Tiedotteen tulisi mennä joka kiinteistölle samoin kuin neuvonnan, sillä yleinen tiedottaminen kohtaa heikoimmin ne, jotka vähiten seuraavat tiedotusvälineitä. Tiedotteella olisi epätietoisuuden poistamisessa suuri merkitys.

Tiedotteen tulisi olla luettavuuden takia suppeahko, esimerkiksi 4-sivuinen ja värikäs. Siihen tulisi ottaa ainakin seuraavia tietoja:

- vaihtoehdot eri jätevesijärjestelmistä ja niiden arvioidut kustannukset (kustannusluokka)
- mistä neuvontaa saa
- toimenpiteet jätevesijärjestelmän suunnitelman laatimiseksi
- toimenpiteet jätevesijärjestelmän käytön ja huollon järjestämiseksi
- saatavilla olevat avustukset ja verohelpotukset
- täytäntöönpanon pidennys- ja lykkäysmahdollisuudet
- muut tiedot.

Tiedote tulisi postittaa vuoden 2010 lopussa tai vuoden 2011 alussa silloin, kun tiedetään, miten kiinteistökohtainen neuvonta on saatu järjestetyksi. Tiedote otettaisiin tietysti myös viranomaisten internet-sivuille.

3 § Lykkäykset

Siitä poiketen, mitä hajajätevesiasetuksessa säädetään, sen 4 §:ssä olevat jätevesien yleiset käsittelyvaatimukset eivät ole voimassa, jollei ympäristönsuojelulain 7 ja 8 §:stä muuta johdu,

- 1) jos kiinteistöä koskee hajajätevesiasetuksen 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu siirtymäaika ja jos kaikki kiinteistöllä pysyvästi asuvat kiinteistön haltijat ovat täyttäneet 70 vuotta viimeistään 31.12.2013; sekä
- 2) jos kiinteistö sijaitsee kunnassa alueella, jota koskee viimeistään 31.12.2017 aloitettavaksi tarkoitettu jätevesiviemärin rakentamista koskeva toteuttamiskelpoinen suunnitelma; kunnan on merkittävä nämä alueet vesihuoltolain (119/2001) 5 §:ssä tarkoitettuun vesihuollon kehittämissuunnitelmaan 31.12.2010 mennessä ja, jos suunnitelma on tehty sen jälkeen, viimeistään 31.12.2013.

Jos hajajätevesiasetuksen täytäntöön panemiseksi tarvittavat toimet ovat kalteuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, tulee kiinteistön haltijan kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tekemästä perustellusta ilmoituksesta voimaan neljän vuoden pidennys siirtymäaikaan 1.1.2014 lukien siten kuin hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentissa säädetään.

Muutoin noudatetaan kiinteistökohtaiseen poikkeukseen, mitä ympäristönsuojelulain (86/2000) 18 §:n 2 momentissa säädetään.

Täytäntöönpanoasetuksen 3 § käsittää kokoavasti ne säännökset, joilla hajajätevesi-asetuksen puhdistusvaatimusten toteuttamista siirtymäajan piirissä olevilla kiinteistöillä voitaisiin vielä lykätä joko siirtymäaikaa pidentämällä tai lykkäämällä puhdistusvaatimusten toteuttamista suoraan tai hakemuksesta. Pykälällä pyritäisiin merkittävästi vähentämään hajajätevesiasetuksen toteuttamista koskevaa epätietoisuutta ja poistamaan asetuksen toimeenpanossa havaittuja epäkohtia.

Pykälässä on neljä säännöstä, joista kaksi ensimmäistä on kokonaan uusia. Ne olisivat ehdottomia ilman erillistä menettelyä, suoraan asetuksen nojalla toteutettavia. Niillä ehkäistäisiin turhia investointeja jätevesijärjestelmään.

Ikä. Ensimmäisessä olisi kysymys hajajätevesiasetuksen velvoitteiden siirtämisestä seuraavan sukupolven kannettaviksi. Jos kaikki kiinteistöllä pysyvästi asuvat kiinteistön haltijat ovat iäkkäitä, millä tarkoitettaisiin viimeistään 31.12.2013 70 vuotta täyttäneitä, ei heiltä haja-asutusalueilla vaadittaisi uusia jätevesien käsittelyä tarkoittavia toimenpiteitä paitsi jos ympäristönsuojelulain 7 tai 8 §:ssä säädettyjä maaperän tai pohjaveden pilaamiskieltoja rikottaisiin. Nämä lain säännökset menevät tietenkin asetuksen säännösten edelle.

Säännös koskisi vain kiinteistöllä pysyvästi asuvia eikä kumoaisi hajajätevesiasetuksen 12 §:n 3 momenttia, jonka mukaan 4 §:n puhdistusvaatimukset on toteutettava, jos kiinteistöllä tehdään korjaus- tai muutostöitä, jotka laajuudeltaan vastaavat uudestaanrakentamista, tai kiinteistöllä toteutetaan vähäistä suurempaa lisärakentamista taikka jätevesijärjestelmää muutetaan olennaisesti siten, että siihen vaaditaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan rakennuslupa tai toimenpidelupa taikka rakentamista koskeva ilmoitus.

Vaadittava ikä koskisi siis kaikkia kiinteistöllä pysyvästi asuvia kiinteistön haltijoita 1.1.2014 lukien. Jos sen jälkeen kiinteistölle muuttaisi uusia pysyviä asukkaita, jotka olisivat 70 vuotta nuorempia, hajajätevesiasetuksen puhdistusvaatimukset astuisivat heti voimaan. Kun tämä täytäntöönpanoasetus tulisi voimaan 1.2.2010, tulisi kiinteistöllä tällöin pysyvästi asuvien siten olla tuolloin vähintään 66 vuoden 11 kuukauden ikäisiä saadakseen tämän lykkäyksen 1.1.2014.

Tässä tapauksessa hajajätevesiasetuksen puhdistusvaatimukset astuisivat tavallisesti voimaan näitä ikääntyneitä asukkaita seuraavassa sukupolvessa. Kun kuitenkin varmuutta siitä, haluaako uusi sukupolvi enää asua kiinteistöllä, ei ole, säännöksellä estettäisiin se mahdollisuus, että vanhan sukupolven väistyessä vastikään tehdyt jätevesi-investoinnit tulisivat hyödyttömiksi kiinteistön jäädessä asumattomaksi.

Viemäriverkostot. Toisessa säännöksessä olisi kysymys viemäriverkon piiriin suunnitelluista alueista. Viemäriverkosto on usein jätevesien käsittelyn kannalta paras ja kiinteistön haltijoille helpoin ratkaisu. Valtion avustuksin tuetaan viemäriverkoston laajentamista alueille, joille se teknisesti ja taloudellisesti sopii. Tavoitteena on hajajätevesiasetuksen siirtymäajan puitteissa tai ainakin pian sen jälkeen saada vielä kymmeniä tuhansia kiinteistöjä viemäriverkoston piiriin.

Päällekkäisten investointien välttämiseksi on syytä vapauttaa erillistoimenpiteistä ne kiinteistöt, jotka kunnassa on suunniteltu viemäriverkoston piiriin lähitulevaisuudessa. Asetuksen mukaan vapautus koskisi niitä kunnan alueita, joilla on viimeistään 31.12.2017 aloitettavaksi tarkoitettu toteuttamiskelpoinen suunnitelma. Aika olisi tarkoituksellisesti sama kuin jäljempänä 2 momentissa tarkoitettu siirtymäajan pidennys.

Kun tämä vapautuminen tapahtuisi ilman erillistä hakemusta, tulisi kunnassa olla selvä tieto kaikista viemäriverkkosuunnitelmista. Vesihuoltolain (119/2001) 5 §:n 2 momentin mukaan kunnan tulee yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten kanssa laatia ja pitää ajan tasalla alueensa kattavat vesihuollon kehittämissuunnitelmat. Kehittämissuunnitelmassa tulee olla myös viemäriverkostoa koskevat tiedot. Asetuksessa viitattaisiin kehittämissuunnitelmaan velvoittamalla kunta merkitsemään 31.12.2010 mennessä viimeistään 31.11.2017 aloitettavaksi tarkoitettujen toteuttamiskelpoiset jätevesiviemärisuunnitelmat sinne, jos tätä kunnassa ei vielä ole tehty. Tätä päivittämistä ympäristöministeriö ja Suomen Kuntaliitto ovat korostaneet kunnille vuonna 2008 lähettämässään kirjeessä; nyt siitä tulisi asetuksessa velvoite, joskin lakikin tätä edellyttää. Jos suunnitelma tehtäisiin 31.12.2010 jälkeen, kunnan olisi merkittävä se kehittämissuunnitelmaan viimeistään 31.12.2013. Tässä yhteydessä kunta myös arvioisi suunnitelman toteuttamiskelpoisuuden, sillä vain toteuttamiskelpoinen suunnitelma otettaisiin kehittämissuunnitelmaan.

Siirtymäajan päätyttyä 31.12.2013 pitäisi siis kaikki toteuttamiskelpoiset viemäriverkkosuunnitelmat olla kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelmassa, vaikka rakentamisen aloittamisen olisikin vielä aikaa neljä vuotta.

Vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) 3 §:n 2 momentin mukaan valtion vesihuoltoavustusta voidaan myöntää vesihuoltolaissa tarkoitettulle vesihuoltolaitokselle tai muulle vesihuoltoa varten perustetulle yhtymälle tai yhteisölle taikka kuntayhtymälle tai kunnalle. Kaikkien näiden viemäriverkoston rakentamista koskevat toteuttamiskelpoiset suunnitelmat tulisi merkitä kehittämissuunnitelmaan, jotta sieltä saataisiin hajajätevesiasetuksen kannalta oikeat tiedot. Ajantasaiset viemäriverkkosuunnitelmat poistaisivat epätietoisuutta hajajätevesiasetuksen toteuttamisesta.

Näiden kahden säännöksen lisäksi tähän pykälään otettaisiin viittaussäännökset siirtymäajan pidennyksestä ja lykkäyksestä. Niissä tarkoituksena on yksittäistapaussellisten kohtuuttomuuksien syntymisen estäminen.

Pidennys. Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin mukaan, jos kiinteistöä koskee 10 vuoden siirtymäaika ja 4 §:n puhdistusvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet ovat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomia ja ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä, voidaan jätevesijärjestelmän parantaminen tehdä viimeistään 14 vuoden kuluessa eli siirtymäaika pidentyy neljällä vuodella 31.12.2017 saakka. Kiinteistönhaltijan on ilmoitettava 31.12.2013 mennessä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle parantamistoimien myöhentämisestä (pidennys) sekä samalla selvitettävä, että edellä tarkoitettujen vaatimukset täyttyvät. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on toimitettava elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle vuosittain yhteenveto sille tehdyistä ilmoituksista.

Pidennykseen riittää siten kiinteistön haltijan ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 10 vuoden siirtymäaikana eli viimeistään 31.12.2013. Valvontatoimien välttämiseksi ilmoitus on syytä lyhyesti perustella mainitsemalla, miksi toimet olisivat kalleuden tai poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi kohtuuttomia. Tämä täyttää hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin tarkoittaman selvityksen, että edellä tarkoitettujen vaatimukset täyttyvät. Samoin tarpeettomien valvontatoimien välttämiseksi määräaikaan ilmoituksen tekemiselle 31.12.2013 mennessä tulisi noudattaa, vaikka määräaika ei voitaneakaan pitää sillä tavalla ehdottomana, että sen laiminlyömisestä pidennysoikeus itsestään menetettäisiin.

Harkittaessa, milloin puhdistusvaatimusten noudattamiseksi tarvittavat toimet olisivat kalleuden vuoksi kohtuuttomia, voitaneen ottaa huomioon sekä *kiinteistön haltijan taloudellinen tilanne* että tarvittavien toimien *kustannukset suhteessa kiinteistön ja/tai rakennusten arvoon*.

Itsestään selvää on, että 1) toimeentulotukea saavat tai sellaisen varaan joutumassa olevat kuuluvat pidennysoikeuden omaaviin. Muussa tapauksessahan puhdistus-toimien maksajaksi tulisi kunta. Kohtuutonta olisi, jos 2) kiinteistönhaltija joutuisi jätevesien puhdistusvaatimusten vuoksi muuttamaan kiinteistöltä tai 3) ottamaan pitkäaikaista velkaa pystyäkseen maksamaan kustannukset. Tämän arvioinnissa olisi tietenkin varallisuudella merkityksensä.

Johtoa kohtuuttomuuden arviointiin voi myös saada 4) valtioneuvoston asetuksesta asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista (128/2006). Sen 9 §:n mukaan ruokakunnan tuloja pidetään vähäisinä, jos ruokakuntaan kuuluvien pysyvät tulot kuukaudessa eivät yhteenlaskettuina ylitä 1 henkilön osalta 1 640 euroa/kk, kahden henkilön 2 790 euroa/kk, kolmen henkilön 3 655 euroa/kk ja neljän henkilön 4 545 euroa/kk. Tuloksi ei tässä lueta asumistukea, asumistukiasetuksen (949/1993) 1 §:ssä mainittuja tuloja eikä omaishoidon hoitopalkkiota. Sen sijaan tulisi ottaa huomioon ruokakunnan mahdollisuus saada juuri tätä korjausavustusta kiinteistökohtaisen talousjätevesijärjestelmän parantamiseen enintään ehdotetut 40 % hyväksyttävistä kustannuksista.

Kalleutta arvioitaessa tulee myös verrata vaadittavien toimenpiteitten kustannuksia rakennuksen arvoon. 5) Jos kustannukset ovat 7 500 euroa, mutta rakennuksen arvo vain jonkin verran suurempi, on kysymyksessä kohtuuttomuus. Kiinteistön käyttöasteella voi tässä myös olla vaikutusta. Yleensä jätevesijärjestelmän parantamisella tulisi olla kiinteistön arvoa kohottava merkitys.

Taloudellinen kohtuuttomuus koskee pääsääntöisesti vain luonnollisia henkilöitä kiinteistönhaltijoina, mutta myös kuolinpesät voivat tulla kysymykseen. Taloudellista kohtuuttomuutta on arvioitava ankarammin vapaa-ajan asuntojen osalta, koska se osoittaa suurempaa varallisuutta.

Puhdistustoimet voivat sen sijaan vain harvoin olla kohtuuttomia poikkeuksellisen teknisen vaativuuden vuoksi. Maasto-olosuhteet ja maaperä voivat kuitenkin asettaa poikkeuksellisia teknisiä vaatimuksia esimerkiksi kallioisilla saarilla. Vaativuus tulee myös suhteuttaa kiinteistön haltijan kykyihin käyttää ja huoltaa jätevesijärjestelmää.

Hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin tarkoittaman kohtuuttomuuden arvioi ensikädessä kiinteistönhaltija itse ilmoitusta kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle tehdessään. Kunnassa ilmoitus ei aiheuttaisi erillisiä toimenpiteitä, ellei ilmoituksen oikeellisuutta olisi syytä epäillä.

Tämän momentin toisena edellytyksenä on, että ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä. Yhden kiinteistön kuormitus on kokonaisuutena ympäristön kannalta yleensä vähäinen, mutta huomiota voidaan kiinnittää tässä myös kiinteistön käyttöasteeseen ja jäteveden laatuun.

Lykkäys. Kyseinen 3 momentti käsittää vain viittauksen ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momenttiin, jota momenttia tulee muutoin kuin edellä mainituissa kolmessa tapauksessa noudattaa kiinteistökohtaisiin poikkeuksiin. Momentti on sikäli päällekkäinen edellä mainittujen kolmen säännöksen kanssa, että sitä voidaan soveltaa samoissa asioissa. Momentin soveltaminen tulee kysymykseen myös hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momentin tarkoittaman neljän vuoden pidennyksen jälkeen.

Ympäristönsuojelulain 18 §:n 2 momentti kuuluu:

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää valtioneuvoston asetuksessa säädetystä velvoitteesta kiinteistökohtaisen poikkeuksen enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Poikkeus voidaan myöntää, jos asetuksessa edellytetyt toimet kokonaisuutena arvioiden ovat kiinteistön jäteveden käsittelyvaatimusten noudattamiseksi kiinteistön haltijalle kohtuuttomat ja ympäristöön aiheuttavaa kuormitusta on pidettävä vähäisenä.

Menettely edellyttää siis aina hakemusta ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen päätöstä muutoksenhakuosoituksineen. Poikkeus voidaan toistaa niin kauan kuin kohtuuttomuutta esiintyy. Kun pidennyksessä edellä kohtuuttomuus ratkaistaan kalleuden ja poikkeuksellisen teknisen vaativuuden perusteella, arvioidaan tässä kohtuuttomuutta kokonaisuutena. Tietenkin puhdistustoimien kalleus ja tekninen vaativuus, jos niitä on arvioitu hajajätevesiasetuksen 12 §:n 4 momenttia sovellettaessa kuten edellä on tehty, ovat kokonaisarviossa mukana, mutta vain osana. Lykkäys voidaan myöntää silloinkin, kun edellä tarkoitettua pidennystä ei ole sovellettu tai ei voida soveltaa taikka jättää myöntämättä, vaikka pidennystä on käytetty.

Ympäristöministeriön ohjeissa haja-asutusalueiden jätevesihuollon toimeenpanosta kohtuuttomuudesta on todettu:

Kohtuuttomuutta harkittaessa ja ympäristön kuormituksen vähäisyyttä arvioidessa tulee ottaa huomioon kaikki asiaan merkittävästi vaikuttavat tekijät. Tällaisia voivat esimerkiksi olla asukkaiden tulot ja varallisuus, asukkaiden muut edellytykset toteuttaa tarvittavat jätevesijärjestelmän tehostamistoimet ja hoitaa jätevesijärjestelmää, asuinrakennuksen kunto ja varustetaso, kohteen sijainti suhteessa herkkiin alueisiin tai kohteisiin, kuten luokiteltuihin pohjavesialueisiin ja talousvesikaivoihin, alueella ilmenneet jätevesistä aiheutuneet haitat ja ongelmat sekä kiinteistön lähialueelle kohdistuvat rakentamispaineet.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen olisi syytä ennakolta harkita, miten kunnassa lykkäystä tullaan soveltamaan, ja saattaa se kiinteistön haltijoille yleisesti tiedoksi.

4 § Valvonta

Hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon valvonnassa on ensisijainen huomio kiinnitettävä kohteisiin, joissa jätevesien puutteellinen käsittely aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa kuten kiinteistöihin, jotka sijaitsevat vesistön tai siihen johtavan uoman läheisyydessä tai pohjavesialueella taikka joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa.

Hajajätevesiasetus ei sisällä säännöksiä valvonnasta. Voimassa ovat ympäristönsuojelulain (YSL) yleiset säännökset valvonnasta, pakkokeinoista ja rangaistuksista. YSL 84 §:ssä säädetään rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta, 86 §:ssä toiminnan keskeyttämisestä, 88 §:ssä uhkasakosta, teettämisuhasta ja keskeyttämisuhasta, 94 §:ssä toiminnasta rikosasiassa ja 116 §:ssä rangaistussäännöksistä. Keskeinen valvontaviranomainen on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Kun kysymyksessä on 200 000–250 000 kiinteistöä koskeva säännöstö, valvontaa on keskitettävä. Asetuksen täytäntöönpanoa on valvonnassa priorisoitava ympäristön suojelun vaatimukset parhaiten täyttävällä tavalla. Jätevesistä aiheutuvat ongelmat

riippuvat suuresti kiinteistön sijainnista. On alueita, joilla pienetkin jäteveden määrät voivat aiheuttaa pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa, ja on alueita, joilla vaaraa ei aiheudu. Tietenkin kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset itse tekevät juuri tällaista arviointia.

Tähän asetukseen on kuitenkin otettu valvonnan yhtenäistämiseksi eri kunnissa säännökset valvonnan ensisijaisesta järjestämisestä. Siinä on lueteltu ne kohteet, joilla jäteveden käsittelyyn ja valvontaan on kiinnitettävä ensisijainen huomio sen vuoksi, että etenkin niissä jätevesien puutteellinen käsittely saattaa aiheuttaa ympäristön pilaantumista tai pilaantumisen vaaraa. Tämä ulottuu kiinteistöihin, jotka sijaitsevat 1) vesistön tai siihen johtavan uoman läheisyydessä tai 2) pohjavesialueilla taikka 3) joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa. Ehdotettu säännös valvonnan priorisoinnista antaa myös tulkintaa sille, milloin on kyseessä pilaantumisen vaara.

Vesistöt ja uomat on määritelty vesilaissa (264/1961). On tärkeätä, että ne uomat, joista jätevesi pääsee virtaamaan vesistöön, luetaan tässä mukaan ensisijaisen huomion alueisiin. Yhtä tärkeätä on, että valvonnassa keskitytään pohjavesialueisiin, joilla jätevesijärjestelmän valintakin edellyttää pohjavesialueen huomioon ottamista. Kolmantena ryhmänä ovat kiinteistöt, joissa syntyvä jätevesi on määrällisesti tai laadullisesti tavanomaisesta haitallisesti poikkeavaa, esimerkiksi kiinteistön käyttöaste on tavanomaista korkeampi tai koneistus tuottaa poikkeuksellisen paljon jätevettä taikka kiinteistöllä on pienimuotoinen versta, josta syntyy erityisen haitallista jätevettä.

Pykälän tarkoituksena on kiinnittää paitsi valvontaviranomaisten myös kiinteistön haltijain huomiota siihen, millä alueilla on erityisen tärkeää, että jätevesijärjestelmä toimii hajajätevesiasetuksen vaatimusten edellyttämällä tavalla.

5 § Ilmoitus tarkastuksesta

Hajajätevesiasetuksen 9 §:ssä on säädetty jätevesijärjestelmän käytöstä ja huollosta ja niitä koskevista ohjeista. Jos jätevesijärjestelmänä on pienpuhdistamo, kiinteistön haltijan on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle viisivuotiskausittain, että pienpuhdistamon kunnan ja toimivuuden tarkastamisen perusteella jätevesijärjestelmä edelleen täyttää hajajätevesiasetuksen vaatimukset taikka että tarvittaviin toimenpiteisiin tämän saavuttamiseksi on ryhdytty. Ilmoitus voidaan tehdä myös sähköisesti. Ilmoitusvelvollisuus on merkittävä jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeisiin.

Tämän pykälän tarkoituksena on kiinnittää kiinteistön haltijain huomiota jätevesijärjestelmän käyttöön ja huoltoon. Hajajätevesiasetuksen 9 §:n mukaan jokaisesta jätevesijärjestelmästä on oltava ajan tasalla olevat käyttö- ja huolto-ohjeet. Ohjeiden on täytettävä liitteessä 2 mainitut vaatimukset. Käyttö- ja huolto-ohjeet on säilytettävä kiinteistöllä ja ne on tarvittaessa esitettävä viranomaiselle. Jätevesijärjestelmää on käytettävä ja huollettava ohjeiden mukaisesti siten, että se toimii suunnitellulla tavalla ja että asetetut jätevesien käsittelyvaatimukset täytetään. Jätevesijärjestelmän liete ja umpikaivojäte on kuljetettava ja käsiteltävä siten kuin siitä säädetään jätelaissa (1072/1993) tai sen nojalla.

Pykälä on tärkeä, mutta sen toteuttaminen on käytännössä järjestämättä eikä valvonnasta ole erikseen säännöksiä. Ohjeiden liitteet ovat heikosti tunnetut. Kuitenkin jätevesijärjestelmän oikea käyttö ja huolto on keskeistä sen jälkeen, kun jätevesijärjes-

telmä on hankittu ja sitä on alettu käyttää. Niin kuin kaikki tekniset järjestelmät, niin tämäkin vaatii osaamista ja määräaikaista huoltoa. Mitä kehittyneempään tekniikkaan siirrytään so. kuivakäymälästä saostuskaivoihin, maahanimeyttämöön, maasuodattamoon ja pienpuhdistamoon, sitä tärkeämmäksi käy oikea käyttö ja huolto.

Hajajätevesiasetuksella saavutettavat hyödyt voidaan helposti menettää, jos jätevesijärjestelmä vanhetessaan lakkaa toimimasta tai toimii huonommin. Tässä asetuksessa on liian aikaista antaa pakollisia säännöksiä huollosta, esimerkiksi lietteen ja umpikaivojätteen kuljetuksesta, vaikka hajajätevesiasetuksen 9 §:ssä onkin viitattu jätelakiin, jonka uudistaminen on parhaillaan vireillä. Tämä vaatii erillisen selvityksen.

Hajajätevesiasetuksen liitteessä 2 on määräyksiä jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeista, joiden mukaan jäteveden saostussäiliön rakenteiden kunnon ja toimivuuden tarkastus tulisi tehdä ainakin kerran kymmenessä vuodessa, jäteveden umpisäiliön vesitiiviiden ja muun käyttökelpoisuuden tarkistus ainakin kerran viidessä vuodessa, jäteveden maahanimeyttämön ja maasuodattamon rakenteen ja kunnon ja käyttökelpoisuuden tarkastus ainakin kerran kymmenessä vuodessa ja pienpuhdistamon rakenteiden ja kunnon tarkastus ainakin kerran kymmenessä vuodessa.

Tämän asetuksen 5 §:ään ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös edellä mainittuun hajajätevesiasetuksen 9 §:ään sekä käyttö- ja huolto-ohjeisiin. Lisäksi ehdotetaan valvontasäännöksenä, että teknisesti vaativimman jätevesijärjestelmän eli pienpuhdistamon osalta kiinteistön haltijan tulisi ilmoittaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle viisivuotiskausittain, että edellä mainitun pienpuhdistamon kunnon ja toimivuuden itse tehdyn tarkastamisen perusteella jätevesijärjestelmä edelleen täyttää hajajätevesiasetuksen vaatimukset ja, jos näin ei ole, että tarvittaviin toimenpiteisiin tämän saavuttamiseksi on ryhdytty. Tarkastus tapahtuisi siis hajajätevesiasetuksen liitteessä 2 mainittua tarkastusta tiheämmin, mutta vain viisivuotiskausittain.

Pykälä olisi informatiivinen. Se kiinnittäisi kiinteistön haltijan huomiota jätevesijärjestelmän käyttöön ja huoltoon ja velvollisuuteen pitää järjestelmä koko ajan käyttökuntoisena. Samalla se olisi ensimmäinen valvonnallinen huoltoa koskeva säännös, jota seuraavia muita säännöksiä tulisi erikseen harkita (ellei kunnan ympäristönsuojelumääräyksissä ole muuta). Samalla pykälä antaisi kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle valvonnan kannalta tärkeää tietoa.

Pienpuhdistamo on valittu ilmoituksen kohteeksi, koska siinä tekniikka on yleensä muita jätevesijärjestelmiä vaikeampaa ja koska eräät tutkimukset kuten vesiensuojeluyhdistysten suorittamat ja Ruotsissa suoritettavat ovat osoittaneet pienpuhdistamot herkiksi huollon puutteesta johtuville erilaisille häiriöille.

Tahallinen väärän ilmoituksen antaminen saattaisi tulla rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 8 §:ssä tarkoitettuna väärän todistuksen antamisena viranomaiselle.

6 § Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1.2.2010. Edellä 5 § tarkoitettu ilmoitus ennen tämän asetuksen voimaantuloa hankituista pienpuhdistamoista on tehtävä viimeistään 31.1.2015.

Asetuksen tulisi tulla voimaan mahdollisimman pian, jotta sen täytäntöönpanoon voidaan heti ryhtyä. Etenkin neuvonnan järjestäminen järjestöjen tuella ja neuvojien kouluttaminen vaativat aikaa. Ehdotetun 5 §:n mukainen ilmoitus pienpuhdistamon tarkastuksesta vanhoilla puhdistamoilla ehdotetaan tehtäväksi ensimmäisen viisivuotiskauden kuluessa eli viimeistään 31.1.2015.

IV Ehdotukset hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanon vaatimiksi taloudellisiksi toimenpiteiksi

A. Järjestöjen neuvonnan valtionavustus

Eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanossa annettavan asetuksen 2 §:n mukaan jätevesineuvontaa annettaisiin alan järjestöissä, jotka saisivat neuvontaan valtionavustusta. Hajajätevesiasetuksen toimeenpanossa neuvonnalla on olennainen merkitys. Se on myös kustannustehokas tapa vaikuttaa kiinteistönhaltijain päätöksiin jätevesijärjestelmän valinnasta. Jos neuvonnan kustannukset luettaisiin kotitalousvähennyksen piiriin tai niihin annettaisiin korjausavustusta, neuvonta olisi kiinteistönhaltijalle vailla kustannuksia. Samaan tulokseen kuitenkin päästään, jos valtionavustuksella voitaisiin suoraan peittää järjestöjen antaman neuvonnan kustannukset joko kokonaan tai ainakin pääasiallisesti. Kiinteistönhaltijalta voitaisiin tarpeettomien neuvontapyyntöjen poistamiseksi edellyttää pienehköä maksua, esimerkiksi 20–50 euroa neuvontakäyntiä kohden.

Valtionavustuksen tulisi perustua

- kiinteistökohtaiseen neuvontaan, mikä edellyttäisi neuvojalta aina käyntiä kiinteistöllä. Vain tällä edellytyksellä neuvonta on tehokasta ja antaa kiinteistönhaltijalle uskottavia tietoja.
- neuvojan tulisi olla ammattitaitoinen, mikä vaatimus tulisi erikseen selvittää eri ammattitutkintojen ja vaadittavan kokemuksen osalta
- neuvojan tulisi olla puolueeton eikä edustaa kauppaa tai laitevalmistajia
- neuvojan tulisi antaa lyhyt kirjallinen suositus, mikä jätevesijärjestelmä tai mitkä sopivat kiinteistölle, taikka ilmoittaa, ettei lisätoimia tarvita. Neuvoja ei tekisi jätevesisuunnitelmaa, mutta kehottaisi tarvittaessa sen teettämiseen.

Ympäristöministeriön tulisi selvittää, mitkä järjestöt voisivat ottaa neuvontaa tehtäväkseen. Neuvojia tulisi olla tasaisesti eri puolilla maata, jotta kiinteistöllä käyntien matkat ja siihen kuluva aika olisivat kohtuulliset. Neuvojia tulisi kouluttaa. Valtionavustuksen tulisi perustua neuvojen kiinteistökohtaisten käyntien lukumäärään. Se edellyttää niiden suuren määrän vuoksi merkittävää tukea. Käyntikohtainen avustus olisi tehokas ja samalla valvonnallisesti helppo.

Valtion talousarvioon tulisi ottaa vuosiksi 2011 ja 2014 valtionavustusta 5 milj. euroa ja vuosiksi 2012 ja 2013 6 milj. euroa vuodessa järjestöjen suorittamaan neuvontaan kiinteistöjen jätevesijärjestelmän parantamiseksi hajajätevesiasetuksen vaatimukset täyttävällä tavalla.

B. Korjausavustukset ja kotitalousvähennys

Hajajätevesiasetuksen kiinteistökohtaista toimeenpanoa tuetaan tällä hetkellä voimakkaimmin kotitalousvähennyksellä verotuksessa (tuloverolain 127 a–c §) ja ympäristöministeriön pääluokassa 35.20.55 olevin avustuksin korjaustoimintaan (laki ja asetus korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksista (1185/2005 ja 128/2006).

Verotuksessa saa kotitalousvähennyksenä vähentää ensisijaisesti valtion tuloverosta 100 euron omavastuuosuuden jälkeen 60 % asunnossa ja vapaa-ajan asunnossa tehdystä työstä maksetuista työkorvauksista. Laitteista vähennystä ei siis saa. Kotitalousvähennys on yleinen.

Korjausavustusta puolestaan myönnetään tulorajat alittaville ruokakunnille jätevesijärjestelmän toteuttamiseksi tarvittavien viemärien sekä jätevesien ja jätteiden käsittelylaitosten rakentamiseen enintään 35 % hyväksyttävistä kustannuksista. Tulorajat alkavat yhden hengen ruokakunnan bruttotuloista, jotka eivät saa ylittää 1 640 euroa/kk. Korjausavustus on sosiaaliperusteinen.

Hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa on syytä edelleen pyrkiä edistämään taloudellisin toimin. Parhaiten se tapahtuu kotitalousvähennyksen ehtoja muuttamalla, koska siinä on olemassa oleva toimiva järjestelmä ja se on yleinen. Jos kyse on sosiaaliperusteisesta avustamisesta, korjausavustuksen kehittäminen on paikallaan.

Keskeistä hajajätevesiasetuksen toimeenpanon edistämiseksi on neuvonta ja jätevesisuunnitelma laatiminen. Niiden tulisi olla taloudellisesti mahdollisimman edullisia kiinteistön haltijoille. Sitä kautta olisi saatavissa merkittävää hyötyä jätelaiteinvestointien oikeaksi suuntaamiseksi.

- 1) Tämän vuoksi kotitalousvähennyksen piiriin tulisi lukea jätevesisuunnitelman (ja, ellei se ole ilmainen, sitä edeltävän neuvonnan) kustannukset, jotka nyt voidaan verotuksessa vähentää vain siltä osin kuin suunnitelman teko tapahtuu kiinteistöllä.

Jos kuten edellä on ehdotettu, neuvonta, joka vastaisi esisuunnittelua, olisi ilmainen tai lähes ilmainen, ei siltä osin olisi tarvetta kotitalousvähennystä koskevien säännösten muuttamiseen. Suunnittelussakin jää tällä hetkellä vain se osuus kotitalousvähennyksen ulkopuolelle, jota ei tehdä kiinteistöllä.

Kotitalousvähennys ja julkinen korjausavustus sulkevat tuloverolain 127 a §:n 3 momentin mukaan toisensa pois. Näin estyy kokonaan myös kunnallinen tuki jätevesijärjestelmiin, jollaista tukea eräissä kunnissa on maksettu. Osa julkista korjausavustusta saavista ei edes voi saada kotitalousvähennystä, koska heillä ei ole veroa, mistä vähennys voitaisiin ottaa.

- 2) Jätevesijärjestelmän parantamiseen saatavan julkisen korjausavustuksen (niin valtion kuin kunnan) ei tulisi estää kotitalousvähennyksen saantia kuten tänään tapahtuu. Tuloverolain 127 a §:n 3 momenttia tulisi muuttaa tältä osin. Samoin on tehty pientalojen lämmitystapamuutoksiin myönnettävissä energiaavustuksissa.

Ehdotettu muutos vastaisi siten vuonna 2006 (1218/2006) tehtyä muutosta saman asuntojen korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksia koskevan lain mukaisten pientalojen lämmitystapamuutoksiin myönnettävien energia-avustusten osalta.

- 3) Valtion korjausavustuksen prosenttiosuus köyhimmille kiinteistönhaltijoille tulisi nostaa 40 %:iin ja samalla varautua korjausavustusten määrärahojen nostoon valtion talousarviossa avustuksen tarpeen kasvaessa.

Korjausavustusta voidaan myöntää ympärivuotisessa asuinkäytössä olevan rakennuksen kustannuksiin sosiaalisin perustein. Ruokakunnan tulorajoja avustuksen saamisessa nostettiin vuonna 2008 (115/2008), mutta avustuksen suuruus 35 % hyväksyttävistä kustannuksista jäi ennalleen. Avustuksen hyväksyttäviin kustannuksiin kuitenkin luetaan myös laitteiden hankintakustannukset ja viemäriin liittymismaksut. Avustuksen prosenttiosuuden nosto helpottaisi hajajätevesiasetuksen toimeenpanoa matalan tulotason ruokakunnissa.

Kotitalousvähennyksen osalta ehdotukset merkitsisivät poikkeusta tuloverolain nykyisiin säännöksiin. Ne voitaisiin säätää voimaan vain neljän vuoden määräajaksi 2011–2014, ellei niistä haluta pysyviä. Sen jälkeen palattaisiin nykyiseen järjestelmään.

C. Vesihuoltoavustukset

Viemäriverkoston liittyminen on kiinteistön haltijalle ja tavallisesti myös ympäristölle jätevesien puhdistustuloksilta paras jätevesiratkaisu. Suomessa on lähes 1 500 vesihuoltolaitosta, joista noin 400 on kunnallista ja yli 1 000 vesiosuuskuntia. Niiden toiminta voi perustua joko oman siirtoviemäriin rakentamiseen muun vesihuoltolaitoksen viemäriverkoston tai oman jätevedenpuhdistamon rakentamiseen. Viemäriverkoston piirissä on noin 80 % maamme väestöstä.

Hajajätevesiasetuksen toteuttamisen kannalta on järkevää lähivuosina pyrkiä toteuttamaan viemäriverkosto siellä, missä se on taloudellista ja vesiensuojelun kannalta järkevää. Kustannukset ovat kiinteistöä kohden tällä hetkellä noin 10 000 euroa. Valtio voi osallistua viemäriverkoston rakentamiskustannuksiin vesihuollon tukilain (686/2004) mukaisesti enintään 30 %:lla tai erityisestä syystä enintään 50 %:lla hyväksyttävistä kustannuksista. Avustus on viime aikoina ollut yleensä 20–25 %.

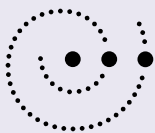
Valtion talousarviossa vuodelle 2010 on maa- ja metsätalousministeriön momentilla 30.50.31 (Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen) avustuksena vesihuolto-toimenpiteisiin 9 600 000 euroa, joka valtaosaltaan käytetään haja-asutusalueiden viemärintihankkeiden tukemiseen. Määrärahasta 3 000 000 euroa on tarkoitettu käytettäväksi viemäriverkostojen laajentamisen tukemiseen haja-asutusalueilla, joille aiemmin on valtion tuella rakennettu runkovesijohto. Vastaavasti ympäristöministeriön momentilla 35.10.61 (Ympäristönsuojelun edistäminen) on vesihuollon tukilain mukaisiin avustuksiin etenkin yhteishankkeita varten 1 000 000 euroa. Valtion tuen määrä haja-asutusalueiden saattamiseksi viemärintien piiriin nousee siten vuonna 2010 noin 10 miljoonaan euroon.

Valtion tuella voidaan viemäriverkosto vuonna 2010 ulottaa noin 5 000 kiinteistöön, ja avustusten tason säilyessä samana vuosina 2011–2013 saataisiin vielä 15 000 kiinteistöä viemäriverkoston piiriin. Jos vielä otetaan huomioon ehdotettuun asetukseen eräistä toimenpiteistä hajajätevesiasetuksen täytäntöönpanossa sisältyvä viemäriverkoston rakentamiseen tarkoitettu neljän vuoden lisäaika ja siihen liittyen valtion tuen jatkaminen vuosina 2014–2015 samalla tasolla siirtomäärärahoina, tulisi vuoden 2017 loppuun mennessä liitetyksi yhteensä vielä noin 10 000 kiinteistöä viemäriverkoston.

Alueellisilta ympäristökeskuksilta vuonna 2008 saatujen tarveselvitysten mukaan mahdollisia hankkeita on kuitenkin noin 90 000 kiinteistöön. Osa niistä on epärealistisia eikä osaan ole koskaan taloudellisia edellytyksiä. Mutta luku osoittaa, mistä suuruusluokasta on kysymys. Jos valtion avustus rajoitetaan kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmiin merkittyihin alueisiin, kuten tulisi tehdä, päädytään pienempiin arvioihin.

Edellä sanottuun viitaten ehdotetaan vesihuoltoavustuksia korotettavaksi vuosina 2011–2015.

Viemäriverkoston laajentamiseksi ja sitä kautta hajajätevesiasetuksen toimeenpanon helpottamiseksi tulisi valtion vesihuoltoavustuksia vuosiksi 2011–2015 nostaa maa- ja metsätalousministeriön momentilla 30.53.31 vuositasolla 9 600 000 eurosta 12 600 000 euroon ja ympäristöministeriön momentilla 35.10.61 vuositasolla 1 000 000 eurosta 3 500 000 euroon. Näillä korotetuilla avustuksilla voitaisiin saada 2010–2017 viemäriverkoston piiriin nykyisen tasoisten määrärahojen tuottaman 30 000 kiinteistön lisäksi vielä noin 12 000 kiinteistöä eli yhteensä noin 42 000 kiinteistöä.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

ISBN 978-952-11-3627-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-3622-1 (PDF)
ISSN 1796-1696 (pain.)
ISSN 1796-170X (verkkoj.)